

Dünya Bankası'nın Emtia Piyasaları Görünüm Raporu'na göre 2020 yılında emtiaları zor günler bekliyor.

Fiyatlara yönelik tüm riskler pandeminin ne kadar sürede sonlanacağına ya da kontrol altına alınacağına ilişkin beklentilere göre şekilleniyor.

Raporda talepteki zayıflığa bağlı olarak küresel petrol fiyatlarının 2020'de ortalama 35 dolar/varil olması öngörülüyor. Rapora göre fiyatlar 2021'de tekrar 42 dolar/varile yükselebilir.

Öte yandan tarihteki petrol krizlerine göre (1986, 1998, 2008) bu sefer en yavaş iyileşmenin görülmesi bekleniyor. Önceki krizlerde diplerden beş ayda yüzde 50 çıkış olduğu 12 ayda ise iki katına yükseldiği belirtiliyor. Raporda tecrit önlemlerinin doğalgaz ve kömürü petrol kadar etkilemediği fakat sanayideki yavaşlamaya bağlı azalacak elektrik talebiyle birlikte doğalgaz ve kömür fiyatlarının da düşeceği öngörülüyor.

Doğalgaz fiyatlarının bu yıl yüzde 25 kömür fiyatlarının yüzde 17 düşmesi, 2021'de ise tekrar yükselişe geçmesi bekleniyor.

Tarımsal Fiyat Endeksi bu yıl yüzde 1 düşecek

Yakın geçmişte en güçlü üçüncü rekor/ tüketim oranının görüleceği tarım emtiaları 2020'de pandeminin seyri, kısıtlayıcı ticaret politikaları ve devlet desteklerine göre hareket edecek. Dünya Bankası ilk çeyrekte yüzde 1 yükselen Tarımsal Fiyat Endeksi'nin 2020'de yüzde 1 düşeceğini, 2021'de ise yüzde 2 artacağını öngörüyor. Ekim öngörüsüne göre bu küçük bir aşağı yönlü revizyon anlamına geliyor. Hububat Fiyat Endeksi'nde ise bu yıl yüzde 1.5'lik düşüş, 2020'de yüzde 2'lik yükseliş öngörülüyor.

Tarım emtialarında enerji fiyatları da yakıt maliyetleri, gübreler ve tarımda kullanılan kimyasallar nedeniyle önemli bir etken. Gübre fiyatlarının da bu yıl yüzde 10 düşmesi öngörülüyor.

Biyoyakıtlar bazı gıda emtiaları için ana talep kaynağı. Raporda tecrit önlemlerinin biyoyakıtta olan talebi de doğrudan düşürdüğü belirtiliyor. Biyoyakıtta küresel üretimin yüzde 80'den fazlası ABD'de mısır bazlı etanolden, Avrupa Birliği'nde yemelik yağ bazlı biyodizelden ve Brezilya'da şeker kamışı bazlı etanolden geliyor. Dolayısıyla

tecritteki uzama bu üç tarım emtiasında da fiyatları baskılayabilir.

Pamuk ve kauçuk fiyatlarında durum

Pamukta ise küresel üretim geçen sezona göre hafif artarken, talebin geçen yıla göre yüzde 5 daha düşük olması öngörülüyor. Pamuk fiyatlarının Mart ve Nisan'da talepteki düşüşe bağlı olarak keskin bir düşüşe geçtiği belirtilen raporda, bu yıl fiyatların ortalama yüzde 10 düşeceği öngörülüyor. 2021'de de fiyatların çok hızlı yükselmeyeceği belirtiliyor.

Türkiye'nin ithalata bağımlı olduğu doğal kauçukta ise kuruluşun öngörüsü fiyatların karantinalara bağlı aşağı yönlü risklerle birlikte bu düzeylerde kalması.

Bakırda fiyatlar yüzde 13.5 düşecek

Endüstriyel metallerde yüzde 13.2'lik düşüş öngören kuruluşun alüminyum için öngördüğü düşüş yüzde 10.8. Bakırda fiyatların yüzde 13.5 düşeceği, demir cevherinde

zayıf çelik talebine bağlı fiyatların yüzde 9.4 düşeceği öngörülüyor. Kurşun için öngörülen düşüş yüzde 14.9, nikelde yüzde 17.3, kalayda yüzde 15.9, çinkoda yüzde 25.5. Bakır fiyatları rapora göre küresel imalat PMI verileriyle doğru orantılı bir seyir izlerken, alüminyumda fiyatlar otomotiv sektörünü yakından takip ediyor.

Değerli metaller yükselişte

Dünya Bankası'nın karamsar emtia görünüm raporunda tek yükseliş öngörülen ana kalem değerli metaller. Raporda değerli metal fiyatlarının 2020'de ortalama yüzde 13.2 yükseleceği öngörülüyor. Beklenenden daha hızlı bir ekonomik iyileşme ise bu emtia grubunun aşağı yönlü riski. Altın fiyatlarında yüzde 14.9'luk yükseliş öngören kuruluş, İsviçre'de rafinerilerin operasyonları askıya aldığına, Singapur ve Türkiye'de ise rafinerilerin düşük kapasiteyle çalıştığına dikkat çekiyor. İlk çeyrekte yüzde 2.3 düşen gümüş fiyatlarının 2020'de yüzde 3.6 yükseleceği öngörülüyor. Platinyumda ilk çeyrek

te yüzde 0.6 düşen fiyatların yıl genelinde yüzde 8.8 yükseleceği belirtiliyor.

Raporda küresel risk barometresi olarak da görülen altın/bakır fiyat oranlarının 40 yılın zirvesinde olduğu belirtiliyor. Benzer şekilde altın/gümüş ve altın/platinum oranları da Mart ortasında tarihi zirvelerini gördü. Gümüş ve platinyumda talebin yarısından fazlası endüstriyel kullanımdan kaynaklanıyor. Bu nedenle riskten kaçan yatırımcılar altına koşarken, sanayi kullanımı azalan gümüş ve platinyumda da fiyatlar altın kadar yükselmiyor.

Bakliyat sektörü, salgın yüzünden patlama yaşıyor

Diğer yandan son 25 yılda yüzde 5 büyüyen 100 milyar doları aşkın büyüklükteki bakliyat sektörü, Covid-19 pandemisiyle patlama yaşıyor. Talep Nielsen'in verilerine göre Mart ayında yüzde 200'ü aşan artışlar kaydetti. Tecrit önlemleri ve besin değeri yüksek gıda ihtiyacı, raf ömrü uzun ve daha uygun fiyatlı bir seçenek olması nedeniyle bakliyat satışlarını dünya genelinde ciddi

oranda hızlandırdı. Uluslararası Bakliyat Konfederasyonu'nun (GPC) sektör yöneticileriyle gerçekleştirdiği yuvarlak masa toplantısında bu ivmenin bu yıl ve gelecekte de güçlenerek devam edeceği vurgulandı.

Küresel bakliyat sektörünün yöneticilerini buluşturan webinlerde genel değerlendirmelerden biri ülkelerin gıda güvenliği endişeleriyle gıda tedarikinde dışa bağımlılığı azaltacak adımlar atmaya devam edecek olması. Sektör uzmanları, Covid-19'lu bir dünyada devlet alımlarının artacağını, çiftçi destekleri, gümrük vergileri veya ticaret bariyerleriyle devlet müdahalelerinin devam etmesini öngörüyor.

GPC toplantısında paylaşılan verilere göre sektörde son birkaç yılda 8 bin 500 bakliyat içerikli ürün lansmanı gerçekleştirirken, evde yeme bakliyat tüketimindeki artışta genel itici güç oldu.

Covid-19, tarım ve gıdada önemli gelişmelere yol açtı

Öte yandan Kredi Kayıt Bürosu (KKB), Türkiye'deki çiftçilerin finansmana erişimini kolaylaştırmak için 2014 yılında hizmete sunduğu Tarım Kredileri Değerlendirme Sistemi'ni (TARDES) Türkiye'deki finansal kuruluşlardan tarım kredisi almak isteyen çiftçilerin kredi değerlendirmesini hızlı, pratik ve doğru bir şekilde yapmalarını sağlayan bir sistem olarak hayata geçirdi.

Tarım sektörünü daha iyi analiz edebilmek ve sektörün ihtiyaçları anlayabilmek

adına KKB tarafından her yıl düzenli olarak tarım saha araştırması raporu hazırlanıyor. Bununla birlikte tarım sektörünün dinamikleri her üç ayda bir yayınlanan tarım sektör raporu ile yakından takip edilirken, tarıma etki edebilecek güncel konular kapsamında özel olarak araştırma yapılıyor. Covid-19 salgını tarım sektörünü de etkisi altına alan bu özel durumlardan biri.

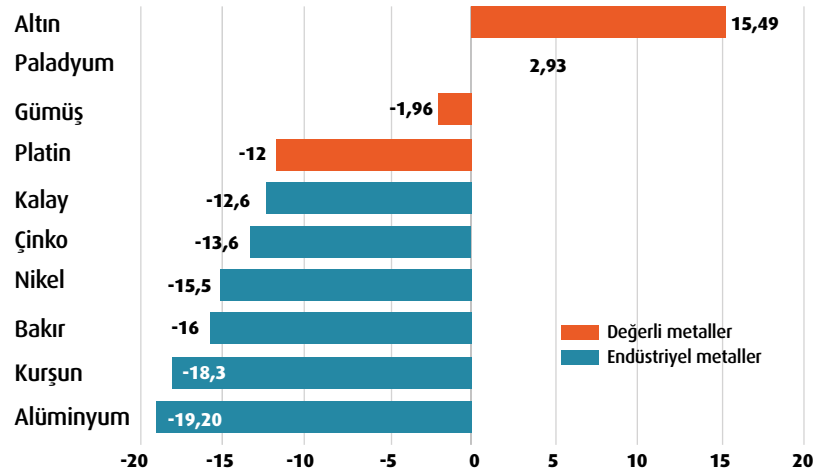
KKB yayınladığı "Koronavirüsün Tarım ve Gıda Sektörüne Etkileri" başlıklı raporda, 2020 Nisan ayından itibaren koronavirüs salgının Türkiye ve dünya tarım ve gıda sektöründe yol açtığı önemli gelişmeleri bir araya getirdi. Rapor, KKB ve Frankfurt School of Finance & Management'in uzmanları tarafından hazırlandı.

Salgından en çok hangi ülkeler etkilendi?

Raporda salgının en çok etkilediği ülkeler arasında Çin, ABD, İspanya, İtalya ve Fransa yer alıyor. Dünyanın en önde gelen tarımsal üretim, ihracat ve ithalat ülkeleri olması sebebiyle de salgının tarım ve gıda sektörüne etkilerinin küresel boyutta olacağı ve tüm ülkeleri etkileyeceği öngörülüyor. Türkiye, salgının gecikmeli başladığı ve sürecin bu ülkelere göre daha iyi yönetilmesi sebebiyle de önemli bir tarım ülkesi olarak raporda öne çıkıyor. Bu nedenle Türkiye'nin tarım ve gıda sektöründeki gelişmeler hem Türk halkı hem de dünya toplumları açısından büyük önem taşıyor. Birçok ülke salgına

Yıl başından bu yana tek yükselen altın ve paladyum

Metal Fiyatlarının 2020 performansı (%)

cevap olarak tarım ve gıda sektörleri için farklı risk azaltıcı ve uyum önlemleri alıyor. Alınan önlemler gruplandırıldığında, tarım ve gıda dağıtım zincirinin sürekliliği, tarım değer zincirinin finansal açıdan sürdürülebilirliği, tarım işçiliği, yerel gıdayı özendirme, tarımda dijitalleşme ve veri paylaşımı başlıklarının öne çıktığı gözlemleniyor.

Türkiye’de tahıl ve baklagil üretimi için tedbirler alınmalı

Ev dışı gıda tüketiminin neredeyse sona ermesi ve küresel gıda ticaretinin kesintiye uğraması nedeniyle, salgının ilk aşamada küresel gıda talebini azalttığı gözlemleniyor. Fakat ülkelerin karşı karşıya kaldığı yaz mevsimi öncesinde zayıflayan ürün stokları, lojistik ve taşıma problemleri, insan hareketlerindeki kısıtlamalar gibi nedenlerle iç piyasalarda “gıda paniği” yaşanıyor.

Salgının başlangıcında işlenmiş ve dayanıklı gıda maddelerine olan aşırı talep şimdilik gıda işletmelerinin stok yapısını bozduğu ancak bu durumun kısa sürede yeni bir denge seviyesine ulaşması bekleniyor. Bu ortamda iki sevindirici gelişme dikkat çekiyor; küresel olumlu hava koşullarına bağlı olarak iyi miktarda rekolte beklentileri ve petrol fiyatlarındaki gerilemeye bağlı olarak düşen küresel gıda fiyatları. Salgın döneminde tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de özellikle buğday, mısır ve pirinç ve fasulye, mercimek, nohut stokları önem arz ediyor. Bu ürünlerin çoğunda arz açığı bulunduğundan bu süreçte tahıl ve baklagil üretimini artırıcı tedbirler de alınması gerekiyor.

Raporun dikkat çekici bir diğer sonucu ise salgın döneminde sebze ve endüstriyel bitkilerde arzı önemli olan ürünlerin patates, kuru soğan ve ayçiçeği olacağı öngörülüyor. Türkiye’nin uzun yıllardır arz açığı bulunan ayçiçeği çok fazla sulama istemeyen ve Türkiye iklimine çok uygun bir ürün olduğundan üretimin daha fazla özendirilmesi gerekiyor. Soğanda ise ilk defa 2019’da arz açığı olduğu da gözlemleniyor.

Raporun dikkat çekici bir diğer sonucu ise salgın döneminde sebze ve endüstriyel bitkilerde arzı önemli olan ürünlerin patates, kuru soğan ve ayçiçeği olacağı öngörülüyor. Türkiye’nin uzun yıllardır arz açığı bulunan ayçiçeği çok fazla sulama istemeyen ve Türkiye iklimine çok uygun bir ürün olduğundan üretimin daha fazla özendirilmesi gerekiyor. Soğanda ise ilk defa 2019’da arz açığı olduğu da gözlemleniyor.

Sözleşmeli üretim ve üretici örgütlerine ihtiyaç artacak

Salgın öncesindeki dönemde Türkiye’de sözleşmeli üretimin hakkettiği yere gelememesinin nedeni çiftçi ve sanayici arasındaki güvenin ve entegrasyonunun

zayıf olmasından kaynaklandığı düşünülüyor. Yeni dönemde bu paydaşların birbirlerini daha fazla dinlemeleri, planlı ve sözleşmeli üretime yönelmeleri, salgın gibi kriz dönemlerinde duruma özel iş birliği yapmaları öneriliyor. Salgın dönemi ve sonrasında sözleşmeli üretime ve etkin üretici örgütlerine olan ihtiyaç ve talebin de artacağı belirtiliyor. Çiftçilerin tarım, iklim, bankacılık ve kamu hizmetleri konularında dijital bilgi servislerine ve teknolojilere yönlendirilmesinin daha çok gündeme gelmesi beklenirken bu durumun hem temas riskini daha da azaltması hem de çiftçinin iş verimliliğini artırması bekleniyor.

Hijyen kurallarına uyanlar ayakta kalacak

Yeni dönemde gıdaların ambalajlama, depolama, taşıma aşamalarında ürünlerin temas ve hijyen kurallarına uygun olarak tüketicilere sunulması bekleniyor. Ürününü doğrudan perakende olarak satan çiftçiler, aile gıda işletmeleri ve gıda esnafı bu durumu dikkate almadıkları takdirde büyük işletmelere karşı rekabet avantajlarını yitirebilecekleri düşünülüyor.

Tarım değer zincirinde ürünler hasat edildikten sonra çiftçiler alıcılar ve toplayıcılarla muhatap oluyor. Çiftçilerin bu işletmelerle ve çalışanlarıyla fiziksel temasının, yükleme ve boşaltma aşamalarındaki teması da azaltması gerekiyor. Koronavirüs salgını ile birlikte lisanslı depolara olan ilginin de artırılması bekleniyor. Lisanslı depolar, ürünleri uygun fiziki koşullarda, herhangi bir kontaminasyona ve rutubete maruz kalmadan saklayabiliyor. Ayrıca depoların çoğunda ürün kabulü, yükleme ve boşaltma işlemleri temassız olarak gerçekleşiyor.

Tüm finansal kuruluşların teknolojik açıdan salgına uyum sağladığı ve müşterilerine uzaktan en iyi hizmeti vermeye çalıştığı bir ortamda sunulacak tüm hizmetlerin tarım kesiminin finansal okuryazarlığını ve iş verimliliğini artıracak da öngörülüyor. Bankacılık ve finans sektörü salgından etkilenen işletmelere elinden gelen desteği sunmaya devam ederken tarım kredilerinin birçoğunun vadesi hasattan sonra dolduğundan aynı desteğin o dönemde de

sunulması gerektiği sonucu ortaya çıkıyor.

Arz ve talep dengesizliğinin oluşabileceği böyle bir dönemde çiftçilerin ürün bedeli alacaklarını sorunsuz bir şekilde tahsil etmesi tarımsal üretimin sürekliliği açısından da önem kazanıyor. Bu nedenle KKB alacaklarda belgesiz satışların yapılmaması ve çiftçinin alacaklarını Findeks aracılığıyla sunulan Karekodlu Çek Raporu, Çek Raporu, Risk Raporu ürünleri üzerinden güvenle takip edebileceklerini belirtiyor.

Türk çiftçisinin ortalama tarım tecrübesi 23 yıl

Bu arada KKB'nin 2019 yılı üretim sezonu itibarıyla aktif olarak tarımsal üretim yapan 980 çiftçi ile birebir anket yoluyla gerçekleştirdiği "2019 Türkiye Tarımsal Görünüm Saha Araştırması" sonuçlarına göre Türk çiftçisinin ortalama tarım tecrübesi 23 yıl çıkarken çiftçilerin en çok yetiştirdiği tarla bitkisi buğday, sebze bitkisi domates ve meyve bitkisi karpuz oldu.

Hayvancılık yapan işletmelerin yüzde 66'sı süt ineği yetiştirirken TARSİM tarım

sigortası kullanan çiftçiler ise yüzde 24 olarak ölçüldü. Anketeye göre Türkiye'deki çiftçilerin gelişmiş ülkelere göre daha genç bir çiftçi kesimine sahip olduğu, Avrupa Birliği'nde ortalama çiftçi yaşı 51 iken, Amerika'da 58 olduğu gözlemlendi. Hayvancılıkta profesyonelleşmiş işletme sayısı her geçen gün artarken 2001'de yüzde 2,4 olan "sadece hayvancılık" yapan işletme oranı, 2019 yılında yüzde 13,6 olarak ölçüldü. Sonuçta Türkiye tarımında kadın istihdamının payı yüzde 44 çıkarken bu rakam tarım dışı sektörlerde yüzde 30 olurken kadınların tarımda daha çok istihdam edildiği sonucu ortaya çıkıyor.

Görüülen çiftçilerin yüzde 44'ü sadece tarım yapıyor ve aile üyeleri dahil olmak üzere başka bir gelir getirici faaliyette de bulunmuyor. Çiftçilerin yüzde 24'ü aynı zamanda esnaflık tüccarlık yapıyor, yüzde 18'i maaşlı bir işte çalışıyor ve geri kalan yüzde 18'i ise emekli maaşı alıyor. Bunların dışında tarla/ev/dükkan kirası elde eden, taşımacılık yapan, makine/traktör kiralayan çiftçiler de bulunuyor.

TİCARETTE OYUNUN KURALLARI DEĞİŞİYOR!

Küresel ticaretin, Covid-19 salgınının etkisiyle bu yıl yüzde 13 ile yüzde 32 arasında düşmesi beklenirken, uzmanlar salgının ardından ticarete korumacı politikaların artabileceğini ve ticarete birçok şeyin değişeceğini belirtiyor.

Dünya ekonomisi, Covid-19 salgını nedeniyle tarihte benzeri görülmemiş bir krizin eşiğine gelirken, sürecin her alanda olduğu gibi küresel ticaret açısından da önemli sonuçlar doğurması bekleniyor.

Dünya Ticaret Örgütü'nün (WTO) verilerine göre ülkeler arasındaki ticaret gerilimleri ve yavaşlayan ekonomik büyüme nedeniyle küresel ticaret hacmi, değer ba-

zında, halihazırda 2019'da bir önceki yıla göre yüzde 2.9 azalarak 38.1 trilyon dolara geriledi. Bu dönemde küresel ihracatın 18.9 trilyon dolar, ithalatın ise 19.2 trilyon dolar seviyesinde olduğu hesaplanıyor.

Covid-19 salgınının küresel ekonomik faaliyette neden olduğu bozulmaların etkisiyle uluslararası ticaretin bu yıl daha da düşeceği tahmin ediliyor.

Küresel ticarete yönelik tahminler,

iyimser ve kötümser olmak üzere iki senaryo başlığı altında toplanıyor. Hızlı ve kısa sürede gerçekleşen "V" tipi toparlanmanın beklendiği iyimser senaryo dahilinde, küresel ticaretin bu yıl yüzde 13 ve ekonomik iyileşmenin bir süre gerçekleşmediği "L" tipi toparlanmanın beklendiği kötümser senaryo dahilinde ise yüzde 32 azalacağı öngörülüyor.

WTO ekonomistleri, küresel ticarete beklenen düşüşün, 2008-2009 küresel finansal kriz döneminde yaşanan ticaret kaybını aşacağını öngörüyor.

Asya'nın ihracatı yüzde 36.2 azalabilir

Bölgeler bazında incelendiğinde, küresel ticarete bu yıl her iki senaryo dahilinde çift haneli düşüşlerin yaşanacağı tahmin ediliyor.

Dünyanın en büyük mal ihracatçısı Çin'in bulunduğu Asya bölgesinden yapılan

uluslararası ihracatın bu yıl iyimser senaryoda yüzde 13.5, kötümser senaryoda yüzde 36.2 azalması bekleniyor. Bu bölgenin ithalatının ise aynı dönemde yüzde 11.8 ile yüzde 31.5 arasında düşeceği öngörülüyor.

En büyük ikinci mal ihracatçısı olan ABD'nin bulunduğu Kuzey Amerika bölgesinden yapılan ihracatın da yüzde 17.1 ile yüzde 40.9 azalacağı tahmin ediliyor. Bölgenin ithalatının ise bu dönemde yüzde 14.5 ile yüzde 33.8 arasında düşmesi bekleniyor.

Avrupa'nın ihracatının ise bu yıl yüzde 12.2 ile yüzde 32.8 ve ithalatının yüzde 10.3 ile yüzde 28.9 aralığında azalacağı öngörülüyor.

Elektronik ve otomotiv daha çok daralacak

Covid-19 salgının küresel ticarete, hacimsel ve değersel düşüşün yanı sıra yapısal bir değişime de neden olması bekleniyor. Bu değişimin nasıl olacağı henüz net olarak bilinmese de uzmanlar, salgının küresel ticarete korumacı eylemleri artırabileceği konusunda uyarıyor.

WTO Bilgi ve Dış İlişkiler Direktörü Keith Rockwell, ticaret de dahil olmak üzere Covid-19 salgınının derin ekonomik etkilerinin olacağını söyledi.

Perakende, konaklama ve ulaşım sektörlerindeki kısıtlamalar nedeniyle hizmet ticaretinin salgından doğrudan etkilendiğini anlatan Rockwell, "Karmaşık değer zincirine sahip sektörlerde, özellikle elektronik ve otomotiv ürünlerindeki ticaret daha sert bir şekilde azalacaktır" dedi.

Rockwell, hızlı ve güçlü bir toparlanmanın salgının kontrol altına alınma hızı ve hükümetlerin uyguladığı önlemlerin etkisine bağlı olduğunu vurgulayarak, 2021'de ise ticarete yüzde 21 ile yüzde 24 arasında bir artış beklendiğini kaydetti.

Krizin başladığı günden bu yana ülkelerin aldığı önlemlerin yüzde 55'inin ticareti kolaylaştırıcı önlemler olduğunu belirten Rockwell, ancak özellikle maske, eldiven ve ventilatör gibi tıbbi ekipmanların ihracatını kısıtlayan 80'den fazla önlemin de uygulamaya konduğunu ifade etti.

Hükümetlerin tavrı ticaretin geleceğini belirleyecek

Covid-19 salgınının küresel ticaret sistemini gelecekte nasıl değiştireceğine de değinen Rockwell, bunun net olarak bilin-

mediğini ancak bazı değişimlerin kaçınılmaz olduğunu söyledi.

Rockwell, şu şekilde devam etti: "Hükümetlerin bu krize verdiği tepki ticaretin gelecekte nasıl olacağını etkileyecektir. İhracat kısıtlamaları ne kadar sürecek? Finansal teşviklerin ticarete etkisi nasıl olacak ve bu teşvikler ne kadar süre uygulamada kalacak? Unutmayın ki küresel ticaretin yapısı pandemiden önce zaten bir önemli bir değişime girmişti. Ticaret gerilimleri, büyümedeki düşüş ve küreselleşme karşı tepki, bazı hükümetlerin daha kısıtlayıcı ticaret politikalarını uygulamaya koymasına neden olmuştu."

Teknolojik gelişmelerin de küresel ticaret sistemini etkilediğine işaret eden Rockwell, "Bir süredir 3D baskı, yapay zekâ ve otomasyon gibi teknolojik ilerlemeler nedeniyle küresel tedarik zincirinde büyük değişimlere tanık oluyorduk. Teknolojideki bu gelişmeler ve son yıllarda yaşanan ticaret gerilimleri, üreticileri ürünlerini nereden aldıklarını yeniden gözden geçirmeye yöneltti. İklim değişikliğiyle mücadeleye yönelik ihtiyaçlar da üreticilerin kaynaklarına ilişkin kararlarında etkili oldu" dedi.

Rockwell, ticaret kısıtlamalarıyla işlerin daha da kötü bir hale getirildiğini vurgulayarak, "Ticaret bu krizden kurtulmamıza

yardımcı olabilecek vazgeçilmez bir araç olacaktır. Bu aşamada ihtiyacımız olan son şey korumacı eylemlerdir" değerlendirmesinde bulundu.

Tersine küreselleşme dönemi mi başlıyor?

Peterson Uluslararası Ekonomi Enstitüsü (PIIE) Kıdemli Uzmanı Gary Hufbauer da küresel ticaretin 2020'de geçen yıla kıyasla yüzde 24 azalmasını beklediklerini söyledi.

Bu durumun tedarik zincirindeki sıkıntılar, stoklardaki tükenme ve talepteki düşüşü yansıttığına işaret eden Hufbauer, "Uzun vadede, gelecek 2-3 yılda, korumacı tepkilerde muhtemelen bir artış göreceğiz, bu da Covid-19 salgınının kontrol altına alınmasının ardından ticaretteki toparlanmayı sınırlayacaktır" dedi.

Hufbauer, ülkelerin tıbbi malzeme ve bazı tarımsal ürünlerin ihracatında uyguladığı kısıtlamaları hatırlatarak, "Muhtemelen tersine küreselleşme dönemiyle karşı karşıyayız" diye konuştu.

Covid-19 salgınının kontrol altına alınmasının ardından ticarete ve doğrudan yabancı yatırımlarda daha yavaş bir büyüme olacağını belirten Hufbauer, ancak e-ticaret ve veri akışı gibi dijital teknolojilerin daha fazla önem kazanacağını dile getirdi.

ULAŞIM VE TURİZME YÖNELİK YOL HARİTASI

Bu arada Avrupa Birliği (AB) Komisyonu, yeni tip koronavirüs salgınında üye ülkelerdeki vaka sayılarında düşüşlerin başlaması ile birlikte ulaşım ve turizm sektörünün kademeli olarak açılmasını öngören tavsiye niteliğinde bir yol haritası açıkladı.

Yol haritası, AB Komisyonu'nun beş üyesi tarafından Brüksel'de düzenlenen basın toplantısı ile duyuruldu.

AB Komisyonunun Sağlık ve Gıda Güvenliğinden Sorumlu Üyesi Stella Kyriakides, Covid-19'un tüm üye ülkelerde "rutin yaşam" biçimini etkilediğine dikkat çekerek, birçok ülkede denge ve istikrar dönemine girildiğini kaydetti.

Kyriakides, seyahat ve turizmin tekrar kademeli bir şekilde başlayabileceğini belirterek, "Aşı bulunmadığı müddetçe virüs bizimle olacak ve enfeksiyon riski sürecek. Bu nedenle katı sağlık önlemleri olarak turizm ve seyahate kademeli olarak ve yavaşça dönüş yapmalıyız" açıklamasında bulundu.

Toplumların ve ekonominin tekrar açılması gerektiğini ifade eden Kyriakides, "Ancak ilk önceliğimiz her zaman kamu sağlığını korumak olmalı. Virüsün tekrar kontrolsüz bir şekilde yayılmasını göze alamayız. Bu yaz normal bir yaz olmayacak" vurgusunu yaptı.

Sağlık kriterleri

AB Komisyonu'nun Avrupa Hastalık Önleme ve Kontrol Merkezi (ECDC) ile birlikte sağlık açısından yol haritasında bazı kriterler oluşturduğunu aktaran Kyriakides, ilk olarak seyahatin yapılacağı ülkede Covid-19 vakalarının ciddi oranda düşmüş olması gerektiğini belirtti.

Kyriakides, ikincil olarak ülkelerin yeterli sağlık kapasitesi olduğunu ortaya koymasına gerektiğine dikkat çekerek, ayırım yapılmaksızın "tüm vatandaşlara" tedavi imkânı sağlanması gerektiğinin altını çizdi.

Üçüncü koşul olarak tüm ülkelerin test kapasitesinin yeterli olması gerektiğini kaydeden Kyriakides, dördüncü koşulun ise temas kontrolünün yürütülmesi olduğunu ifade etti.

Kyriakides, son olarak tüm üye ülkelerin hazırlık düzeyini ortaya koyan planları açıklaması gerektiğini belirterek, üye ülkeler arasında koordinasyonlu hareket edilmesi-

nin önemli olduğuna vurgu yaptı.

Salgının ülke sınırı dinlemediğini hatırlatan Kyriakides, "Mevcut durumda bağışıklık pasaportları uygulamasını destekleyecek yeterli ve güvenilir bilimsel veri bulunmuyor" diye konuştu.

Ulaşım ve turizmde kademeli normalleşme

AB Komisyonu İçişleri'nden Sorumlu Üyesi Ylva Johansson, yol haritasının öncelikli olarak Schengen Bölgesi ve tüm AB üyeleri için hazırlandığını belirtti.

Johansson, "Henüz AB'nin dış sınırlarının açılmasına ilişkin bir tavsiyemiz bulunmuyor. Bu konuyu görüşmeye başlamamız gerekiyor. Öncelikli olarak iç sınırları ve Schengen bölgesinin açılmasını ele almalıyız. Daha sonra dış sınırların nasıl açılacağını görüşebiliriz. Salgın nedeniyle henüz bu noktaya gelmedik" değerlendirmesinde bulundu.

AB Komisyonu Kıdemli Başkan Yardım-

cısı Margrethe Vestager, turizmin Avrupa ekonomisinin hayati bir parçası olduğuna dikkati çekti. AB GSYH'nin yüzde 10'unun turizme dayandığını belirten Vestager, sektörün milyonlarca istihdam sağladığını hatırlattı. Vestager, hazırladıkları yol haritasında sağlık ve güvenliğin temel unsurlar olduğuna işaret ederek, ulaşım ve turizmde, bilim ışığında, dikkatli adımlarla ve kademeli biçimde normalleşmeyi amaçladıklarını anlattı.

Hava yolu firmalarının iptal edilen uçuşlarında tüketiciler için cazip çeşitli seçenekler sunabileceklerini söyleyen Vestager, "Avrupa'da tüketicilerin iptal olan uçak biletleri için nakit iadesi alma hakkı bulunuyor" dedi.

Vestager, hava yolu şirketlerinin iptal edilen uçuş biletlerinin ücretlerini talep eden tüketicilere geri ödemekle yükümlü olduklarını vurgulayarak, "Bugün, Komisyon'un bu konudaki kararını ihlal eden üye ülkelere mektuplar gönderilecek" diye konuştu. AB Komisyonu Ulaştırma ve So-

rumlu Üyesi Adina Valean da bu aşamada hava yolu şirketlerinin salgın tedbiri olarak uçuşlarda orta koltukları boş bırakmaları gerekemeyeceğini söyledi.

Havalimanlarında çeşitli salgın protokolleri bulunduğunu anımsatan Valean, "Bu aşamada uçaklarda yolcu aralarında özellikle boş koltuk bırakılması tavsiyesinde bulunmuyoruz" dedi.

Valean, uçaklarda yolcuların ve mürettebatın devamlı maske ve diğer çeşitli koruyucu ekipman kullanmalarını tavsiye ettiklerine dikkat çekerek, Avrupa Havaçılık Emniyeti Ajansı (EASA) ve ECDC'nin uçaklardaki durumu değerlendirmek üzere çalışma yaptıklarını ifade etti.

AB Komisyonu İç Pazardan Sorumlu Üyesi Thierry Breton da milyonlarca insanın ulaşım ve turizm sektörlerinde çalıştıklarını anımsatarak, "Yol haritamızla, Avrupa'da turizminin sağlıklı ve güvenli bir şekilde devam etmesini hedefliyoruz" dedi.

Breton, Covid-19'a yönelik hazırlanan

mobil uygulamaların isteğe bağlı, şeffaf, güvenli ve geçici olması gerektiğini anlattı.

Avrupa ekonomisinde resesyon bekleniyor

AB Komisyonu yayınladığı 2020 Bahar Dönemi Ekonomik Görünüm raporunda ise Euro Bölgesi ekonomisinin bu yıl yüzde 7.7 daralacağını ve enflasyon oranının yüzde 0.2'ye gerileyeceğini tahmin etti.

AB Komisyonu'nun ekonomik ve parasal işlerden sorumlu üyesi Paolo Gentiloni yaptığı değerlendirmede, "Avrupa, benzeri Büyük Bunalım'dan bu yana görülmemiş bir ekonomik şok yaşıyor. Hem resesyonun derinliği hem de yaşanacak toparlanmanın gücü, karantina tedbirlerinin ne kadar hızlı kaldırıldığına, turizm gibi hizmetlerin her ekonomi için önem derecesine ve her ülkenin finansal kaynaklarına göre değişken olacak" ifadelerini kullandı.

Bu yıl yaşanacak daralmanın ardından Euro Bölgesi'nin gelecek yıl yüzde 6.3 büyümeye döneceğini tahmin eden AB Komisyonu, enflasyonun da yüzde 1.1'e yükseleceğini öngördü. Komisyon, bu yıl yatırımların yüzde 13.3 azalmasını beklediğini de belirtti.

Bu yıl Euro Bölgesi ekonomisinde en büyük daralmanın yüzde 9.7 ile Yunanistan'da yaşanacağını tahmin eden Komisyon, İtalya ekonomisinin yüzde 9.5 ve İspanya ekonomisinin de yüzde 9.4 daralmasını beklediğini ortaya koydu.

ÜLKELERİN SATIN ALMA GÜCÜ PARİTESİ NE OLACAK?

Diğer yandan Uluslararası Para Fonu'nun (IMF) Nisan 2020 tahminlerinden yapılan hesaplama göre bu yıl dünya ekonomisi, satın alma gücü paritesine göre GSYH (SGP-GSYH) olarak yaklaşık 3.7 trilyon dolar daralacak.

Esasen dünya ekonomisinde küçülme-yi azaltan iki önemli ülke bulunuyor. Bunlar Çin ve Hindistan. İki ülkenin bu yıl dünya ekonomisine olumlu katkısı 776 milyar doları aşiyor. SGP-GSYH, bu yıl içerisinde Türkiye'nin de bulunduğu ve ABD'nin başını çektiği 148 ülkede yaklaşık 4.7 trilyon dolar azalacak. Buna karşın Çin ve Hindistan'ın başını çektiği 44 ülkede ise SGP-GSYH 1 trilyon dolara yakın artacak.

Toplam dünya ekonomik büyüklüğü, kapsamdaki 193 ülkede, SGP-GSYH olarak 142 trilyon dolardan 138.3 trilyon dolara inecek. IMF tahminlerine göre milli gelir azalması ABD'de 1 trilyon 377 milyar doları, Almanya'da 282.6, Japonya'da 260.5 milyar doları bulacak. Hacimsel ekonomik küçülmede ilk üçte yer alan bu ülkeleri, Rusya, İtalya, Fransa 200 milyar doların üzerinde daralmayla takip edecekler. Ekonomik daralma İngiltere, Brezilya, Meksika ve İspanya'da 142-187 milyar dolar arasında olacak.

SGP-GSYH azalmasında Kanada 107.2 milyar dolarla 11'inci, Türkiye 103.8 milyar

dolarla 12'nci sırada yer alacak. Türkiye'yi Tayland, Avustralya, İran, Hollanda, Polonya, Libya, Arjantin ve Tayvan izleyecek. En dramatik düşüş milli geliri 83.5 milyar dolardan 34.8 milyar dolara inecek olan iç savaş yaşayan Libya'da görülecek. Buna karşın SGP-GSYH artışı Çin'de 498, Hindistan'da 278.1 milyar doları bulacak. Bu ülkeleri artışta 42.5 milyar dolarla Endonezya, 36.2 milyar dolarla Mısır, 33.6 milyar dolarla Vietnam izleyecek.

Büyük Okyanus'ta 9 mercan adasından oluşan, 26 kilometrekarelik yüzölçümü ile dünyada sadece Nauru, Monako ve Vatikan'ı geçebilen, 11 bin nüfusuyla dünyanın en küçük nüfuslu BM üyesi ülkesi olan, IMF milli gelir büyüklüğü listesinde 193'ncülükteki sırasıyla sona bulunan Tuvalu'nun, 2019'daki 49 milyon dolarlık SGP-GSYH'si 2020'de aynı kalacak.

2020 yılı büyük ekonomiler sıralamasını da değiştirecek. Çin, ABD, Hindistan ve Japonya ilk dörtteki yerlerini koruyacaklar. Buna karşın Rusya, Almanya'yı geride bırakarak 5'nci büyük ülke haline gelecek. Endonezya 7'nci, Brezilya 8'nci, İngiltere 9'ncü, Fransa 10'ncü, Meksika 11'nci sıradaki yerlerini bırakmayacaklar.

Türkiye, İtalya'yı geçecek

SGP-GSYH'si 2020'de sadece 12.8 milyar dolar azalmayla 2 trilyon 320.5 milyar dolardan 2 trilyon 307.7 milyar dolara incek Güney Kore, Türkiye ve İtalya'yı geride bırakarak 12'nci sıraya yerleşecek. 2019'da 13'ncü sırada olan Türkiye, Güney Kore'ye geçerse de ilk kez İtalya'yı geride bırakarak sıralamasını koruyacak. Türkiye, 2021 yılında da Güney Kore'nin ardından 13'ncü olacak. Yine 2020'de daha az küçülecek olan Suudi Arabistan hem Kanada hem de İspanya'yı geride bırakarak 15'nciliğe çıkacak. Kanada ise İspanya'yı geçecek ve 2019 sıralamasındaki 16'nciliğini kaybetmeyecek.

34 MİLYONDAN FAZLA KİŞİ AŞIRI YOKSULLUĞA İTİLECEK

Öte yandan Birleşmiş Milletler (BM), 2020'nin ikinci yarısını kapsayan Dünya Ekonomik Durumu ve Beklentiler Raporu'nu yayımladı.

Raporda, küresel ekonominin, Covid-19 salgınının etkisiyle bu yıl yüzde 3.2 oranında

2020 Yılında SGP-GSYH'si En Fazla Azalacak 20 Ülke

	Ülke	SGP-GSYH 2019 (Milyar \$)	SGP-GSYH 2020 (Milyar \$)	Fark (Milyar \$)
1	ABD	21.427,7	20.290,0	-1.137,7
2	Almanya	4.443,6	4.160,9	-282,6
3	Japonya	5.711,9	5.451,5	-260,5
4	Rusya	4.390,0	4.176,4	-213,6
5	İtalya	2.454,8	2.244,8	-210,0
6	Fransa	3.061,8	2.860,0	-201,8
7	İngiltere	3.162,4	2.975,6	-186,9
8	Brezilya	3.480,5	3.316,9	-163,6
9	Meksika	2.616,3	2.458,3	-158,0
10	İspanya	1.923,6	1.781,0	-142,7
11	Kanada	1.904,4	1.797,2	-107,2
12	Türkiye	2.361,8	2.258,0	-103,8
13	Tayland	1.377,5	1.293,9	-83,6
14	Avustralya	1.362,1	1.279,4	-82,7
15	İran	1.491,4	1.411,1	-80,4
16	Hollanda	1.005,3	935,9	-69,4
17	Polonya	1.287,3	1.236,1	-51,1
18	Libya	83,5	34,8	-48,8
19	Arjantin	911,6	864,9	-46,7
20	Tayvan	1.339,8	1.294,0	-45,8

da keskin bir daralma göstereceği tahmin edildi.

Ekonomideki küçülmenin Büyük Buhran'dan bu yana en keskin daralma olacağına dikkat çekilen raporda, küresel ekonominin salgın nedeniyle 2020 ve 2021'de yaklaşık 8.5 trilyon dolarlık kayıp yaşamasının ve son dört yıldaki kazanımların yok olmasının beklendiği belirtildi.

Raporda, gelişmiş ekonomilerinin bu yıl yüzde 5 küçüleceği, 2021'de ise yüzde 3.4 oranında, ılımlı ve kaybedilen üretimi telafi etmeye yetecek kadar büyüme göstereceği öngörüldü. BM'nin raporunda, gelişmekte olan ekonomilerin ise bu yıl yüzde 0.7 daralacağı, 2021'de yüzde 5.3 büyüyeceği tahmin edildi.

Küresel talepte keskin bir azalmanın olduğuna ve tedarik zincirinde bozulmalar yaşandığı vurgulanan raporda, uluslararası ticaretin de bu yıl yaklaşık yüzde 15 daralacağı tahminine yer verildi.

Raporda, Covid-19 salgınının yoksulluk ve gelir eşitsizliğini de artırdığına

2020 Yılında SGP-GSYH'si En Fazla Artacak 10 Ülke

	Ülke	SGP-GSYH 2019 (Milyar \$)	SGP-GSYH 2020 (Milyar \$)	Fark (Milyar \$)
1	Çin	27.307,0	27.805,0	498,0
2	Hindistan	11.043,2	11.321,3	278,1
3	Endonezya	3.735,6	3.778,1	42,5
4	Mısır	1.391,3	1.427,4	36,2
5	Vietnam	1.001,5	1.035,1	33,6
6	Bangladeş	838,6	860,9	22,4
7	Filipinler	1.027,2	1.040,4	13,2
8	Etiyopya	243,6	253,1	9,5
9	Myanmar	357,3	366,1	8,7
10	Özbekistan	303,3	310,7	7,4

dikkat çekilerek, salgınının bu yıl büyük ihtimalle 34.3 milyon kişinin "aşırı yoksulluk" sınırının altına düşmesine neden olacağı ve yoksulluk oranındaki artışın yüzde 56'sının Afrika ülkelerinde gerçekleşeceği ifade edildi.

60 MİLYON İŞ TEHLİKEDE

Öte yandan Uluslararası danışmanlık şirketi McKinsey, Avrupa genelinde Covid-19 nedeniyle yaklaşık 60 milyon istihdamın yok olabileceğini öngördü. Aşının bulunma süresinin uzaması ise kıtanın iş gücünün

yüzde 26'sına denk gelen bu rakamı daha da yükseltebilir.

"Avrupa'yı yeniden başlatmak: Covid-19 sonrası Avrupa nasıl canlanır?" başlıklı web seminerinde konuşan McKinsey Ekonomi ve Araştırma Direktörü Tera Allas, Avrupa'daki işgücünün yüzde 26'sının risk altında olduğunu ve 59 milyon istihdamın yok olma riski taşıdığını söyledi.

Allas, istihdama etkilerin şimdiden görüldüğünü ve en kırılgan kesimlerin daha fazla etkilendiğini belirterek "Bölgesel farklılıklar muhtemelen daha da artacak. Ücretsiz izinlerin işten çıkarmalara dönüşeceğini görebiliriz" dedi. Covid-19 sürecinde İspanya, Fransa, Almanya ve Birleşik Krallık'ta milyonlarca kişi ücretsiz izne çıkarıldı veya kısa süreli çalışma programına dahil edildi. İşsizlik oranları da hızla yükseliyor.

Etkinlikte konuşan McKinsey kıdemli ortağı Sebastian Stern ise Avrupa genelinde GSYH'nin muhtemelen 2023'e kadar iyileşmeyeceğini öngördüklerini belirterek "Talep, GSYH şokunda ana etken. Ekonomik güven Avrupa'da ABD ve Çin'dekinden daha kötü. Talebi yönlendiren bir etken olduğundan ekonomik güven her zamankinden daha önemli" dedi.

Müşterilerinin en çok neyden endişeli olduğuna ilişkin soruya Stern'in yanıtı "İkinci dalga" endişesi oldu. Stern yöneticilerin en çok 'aç-kapa' gerektiren bir salgın dalgası-

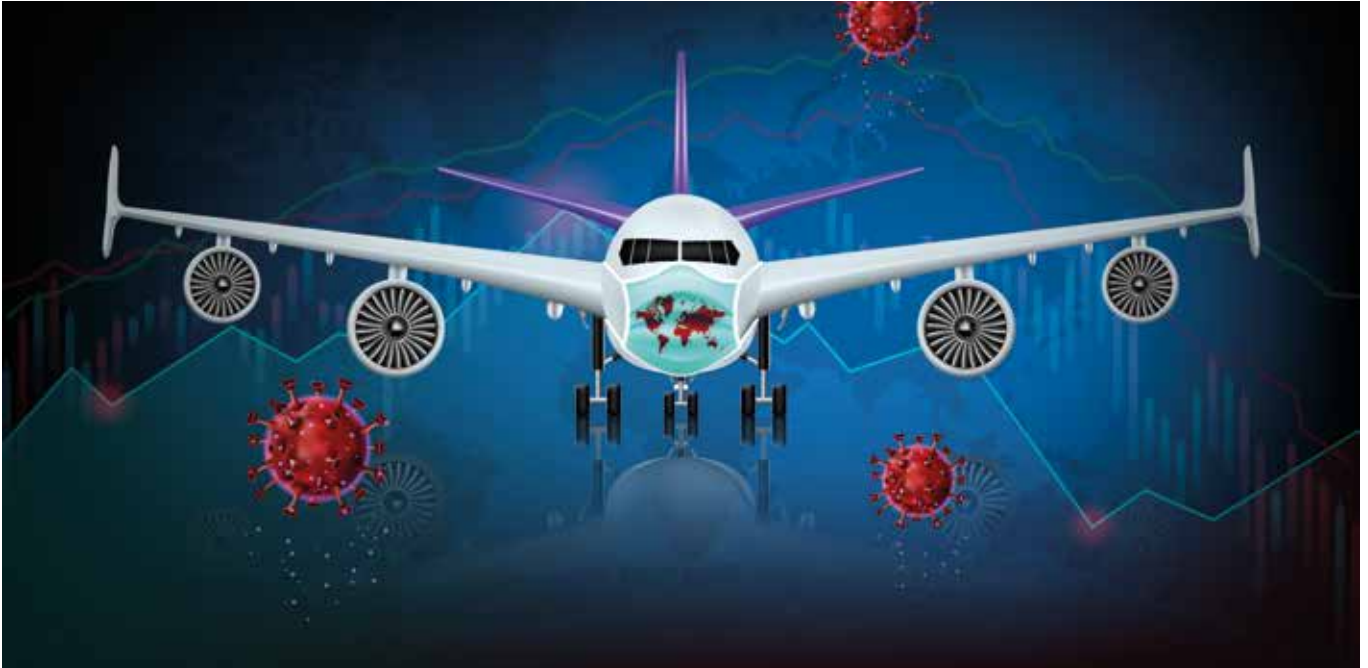
na girilmesinden endişe ettiğini söyledi. Çalışanların işe gelmekten korkmasına neden olacak 'güven' konusunun ikinci sorun olduğunu belirten Stern belirsizliği de en büyük endişeler arasında saydı. Stern, aşının bulunma süresinin ise tüm beklentileri etkileyecek bir unsur olduğunu ve belirsizlik nedeniyle bunu baz senaryolarına henüz katmadıklarını söyledi.

HAVACILIK SEKTÖRÜ "TÜRBÜLANSA" GİRDİ

Yeni tip koronavirüsün ardından dünya genelinde yürürlüğe giren sınırların kapatılması ve seyahat yasağı gibi kısıtlayıcı tedbirler havacılık sektörünü mali sıkıntıya soktu. Salgının yayılmasını engellemek amacıyla pek çok ülke Mart ayından itibaren gerek şehirler arası gerek diğer ülkelerle olan ulaşımına çeşitli kısıtlamalar getirdi.

Zorunlu olmayan seyahatlerin yasaklanması ile hava yolculuklarına olan talep önemli ölçüde azaldı. Vatandaşlar mevcut seyahat planlarını değiştirmeye veya biletlerini iptal ederek ücretlerini geri almaya çalıştı. Salgın nedeniyle hava trafiği durma noktasına geldi ve bazı bölgelerde uçuşlar neredeyse yüzde 90 oranında azaldı.

Bu durum sektör gelirlerinin neredeyse tamamının ortadan kalkmasına neden olurken, pek çok ülke hava yolu sektörü-

Hangi sektörde ne kadar iş tehlikede? (milyon kişi)

Kaynak: McKinsey

nün stratejik önemine dikkati çekerek şirketlere yardımcı olacak önlemlere yöneldi.

Yüksek sabit maliyetler

Havacılık sektörü, sabit maliyetlerin yüksek ve kâr marjlarının düşük olduğu bir yapıda faaliyet gösteriyor. Sektörde firmalar arasında çok yüksek rekabet ortamı bulunurken şirketler, özellikle jeopolitik koşullardan hızlı biçimde etkileniyor.

Çok yüksek sermaye yoğunluğu olan ve nakit akışının kritik öneme sahip olduğu hava yolu taşımacılığında uçakların durması bir anlamda sektörün "ölümü" anlamını taşıyor.

Özellikle Batı ülkeleri hava yolu firmalarına ciddi kaynak sağlayarak, sektörü salgının neden olduğu kriz sürecinden kurtarmaya çalışıyor.

Fransa, bayrak taşıyıcı firması Air France'a yedi milyar Euro'luk mali destek hazırladı. Şirket yönetimi, sektörün normalleşmesinin 2 yıl sürebileceğini düşünüyor.

Alman hava yolu firması Lufthansa, salgınının uzun süre devam etmesi halinde hava yolu taşımacılığı sektörünün devlet yardımı olmadan hayatta kalamayacağı görüşünü savunuyor. Firma yönetimi ile Alman hükümeti arasında krediler, kredi garantileri, sermaye takviyesi gibi konuları içeren yaklaşık 10 milyar Euro'luk kurtarma programı müzakereleri başladı. Şirket sek-

törde normalleşmenin 2023 yılını bulabileceği görüşünü taşıyor.

Hollanda ise KLM firmasını salgının etkilerinden korumak üzere 4 milyar Euro'ya ulaşabilecek kamu desteği verecek.

İtalya'nın bayrak taşıyıcı hava yolu Alitalia'nın da önümüzdeki günlerde kamulaştırılması öngörülüyor. ABD, American Airlines'a maaş desteği olarak 5.8 milyar dolar sağlarken ilave olarak 4.7 milyar dolarlık kredi görüşmeleri başlatıldı.

Delta Airlines da ABD'den 5.4 milyar dolar yardım almasına rağmen 4.6 milyar

dolarlık kredi başvurusu gerçekleştirdi.

United Airlines, 5 milyar dolarlık düşük faizli kredi ve kamu yardımı aldı. Ayrıca 4.5 milyar dolarlık ilave destek için müzakere başlattı. İngiltere'den yaklaşık 600 milyon dolarlık destek alan Virgin Atlantic hissedarlarla ilave katkı için görüşmeler yapıyor.

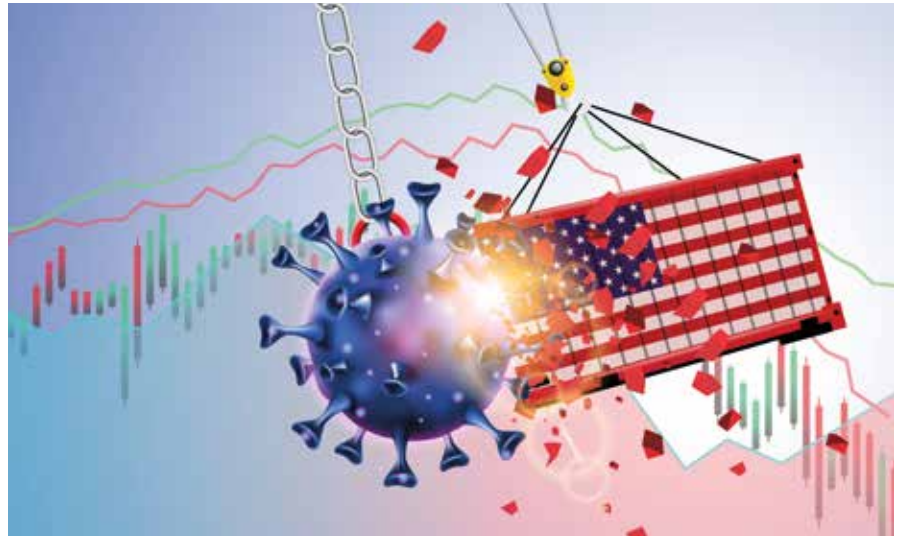
EasyJet de İngiliz hükümetinden 750 milyon dolar destek almasına rağmen havacılığın kriz öncesi haline iki yıldan önce dönmeyeceğini belirtiyor.

Gelirler ne kadar düşecek?

Uluslararası Hava Taşımacılığı Birliği (IATA), salgın nedeniyle hava yolu şirketlerinin yolcu gelirlerinin bu yıl 314 milyar dolar azalmasını beklerken, 25 milyon istihdamın tehlikede olduğuna dikkati çekiyor. Havacılık sektörüne acil biçimde doğrudan kaynak, kredi ve vergi muafiyeti gibi destekler sağlanması gerektiğini belirten IATA, sektör sorunlarının hemen ortadan kalkmayacağına işaret ediyor.

Mevcut kısıtlayıcı tedbirler nedeniyle tam faal bir havacılık ise henüz yakın zamanda öngörülmezken salgının sektörü derinden etkilediği açıkça ortaya çıkıyor.

Seyahat yasağının kalkmasının ardından sorunun kısa bir sürede bitmesi de beklenmiyor. Kısıtlamaların gevşemesi veya yasakların kalkması insanların salgın öncesi yaşam tarzlarına derhal dönecekleri anlamını taşıyor. Hava ulaşımına talebin bir anda yeniden normale döneceği beklentisi sektörde karşılık bulmuyor.

Dünya Ekonomik Forumu (WEF) tarafından dünya çapında 350 risk uzmanıyla birlikte hazırlanan "Covid-19 Risk Görünümü" raporunda uzun süreli küresel bir resesyon hem 'en çok korkulan' hem de 'gerçekleşmesi en muhtemel görülen' risk olarak öne çıkıyor. En muhtemel görülen 10 riskin yedisini ekonomik.

Pandeminin ekonomik, toplumsal, teknolojik ve çevresel riskler oluşturduğu vurgulanan raporda, hem büyük şirketlerin hem de KOBİ'lerin iflaslarının artması ve konsolidasyon yaşanması en muhtemel ikinci risk olarak görülüyor.

Yüksek yapısal işsizlik (özellikle genç işsizliği)'en çok endişe edilen ikinci risk olurken, gerçekleşmesi 'en muhtemel' risklerde dördüncü sırada. Rapora göre bu toplumsal anksiyeteyi de artırabilir, insanların ruh sağlığını bozabilir ve toplumsal bozulmalara yol açabilir. Bazı sektörlerin iyileşememesi, insanların ve ürünlerin özgürce dolaşmasını engelleyecek kısıtlamalar, en büyük ekonomilerin mali pozisyonlarının zayıflaması,

10 RİSKİN 7'Sİ EKONOMİK

küresel tedarik zincirlerindeki bozulmaların uzaması da en önemli riskler arasında. Çalışma şekillerinin değişmesiyle birlikte siber saldırılar ve veri yolsuzlukları da yine öne çıkan risklerden. İkinci dalga endişesi de yine hem muhtemel hem de en çok endişe yaratan riskler listesinde.

Gelişmekte olan ülkeler daha derin krize girebilecek

Gelişmekte olan ülkelerin daha derin bir krize girebileceği vurgulanan raporda şu değerlendirmeler yapılıyor: "Borçların artması muhtemelen yıllar boyunca hükümet bütçelerine ve şirket bilançolarına yük olacak. Küresel ekonomik ilişkiler yeniden şekillenebilir ve gelişmekte olan ekonomiler daha derin bir krize girme riskiyle karşıya. Şirketler tüketim, üretim ve reka-

bette giderek daha olumsuzlaşan seyirlerle karşılaşabilir."

Anket katılımcılarının üçte biri orta vadede gelişmekte olan ekonomilerden birinin çökebileceğini, bunun çok ciddi insani sonuçları olabileceğini ve en kırılgan kesimlerin en çok etkileneceğini öngörüyor.

Salgın uyarılarının geçmiş WEF raporlarında ve birçok raporda yer aldığını fakat bu riskin hiçbir zaman öncelikler listesinde yukarılarda olmadığını belirten WEF Yeni Ekonomi ve Toplum Yönetici Direktörü Saadia Zahidi, "Varlığını bildiğimiz ama önceliğimiz arasında olmayan risklere daha fazla yatırım yapmamız gerektiğini görüyoruz. Eşitsizlik ve iklim krizi de sıklıkla kamuoyunda her alan ve nasıl çözebileceğimize ilişkin bir fikrimiz olan sorunlar.

Bu nedenle daha sürdürülebilir ve dirençli ekonomiler için bu alanlarda da çalışılması gerekiyor" değerlendirmesini yaptı. WEF'in raporunda iklim krizine ilişkin önemli yatırımların yavaşlaması da katılımcılar tarafından gerçekleşmesi muhtemel riskler arasında gösteriliyor.

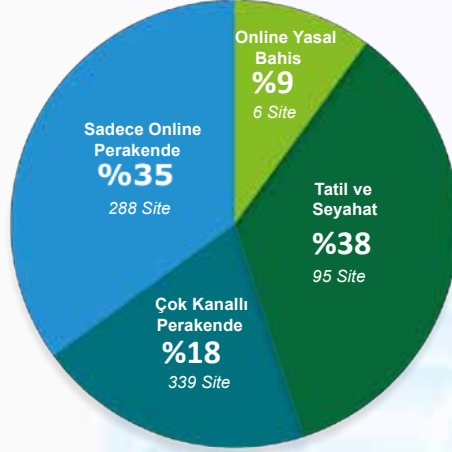
'E-TİCARET'İN YILDIZI PARLADI

E-ticaret sektörü 2019 yılında yüzde 39 büyüme ile 83.1 milyar liralık hacme ulaştı. Bu yılın ilk çeyreğinden ise dijital ekonomiye dönüşüm süreci Covid-19 salgını ile birlikte hız kazandı. E-ticaret sektörü kuvvetli bir büyüme ile perakende sektörü içinde yüzde 6.2'lik bir paya ulaştı.

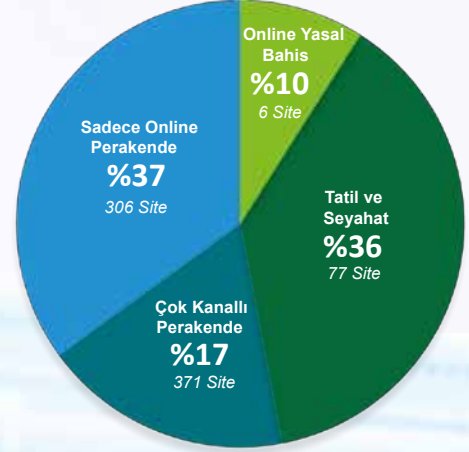
Türkiye'de E-Ticaret Pazar Büyüklüğü (Milyar TL)

59,9 Milyar TL

2018
728 Site

83,1 Milyar TL

2019
760 Site

83.1
MİLYAR TL
E-ticaret
sektörünün 2019
yılı hacmi

%6.2
E-ticaretin
perakende sektörü
içindeki payı

%35
2015-2019 yılları
arasında sektörün
ortalama yıllık
büyüme hızı

Covid-19 salgını birçok sektörde işleri durma noktasına getirirken "e-ticaret" in ise yıldızı parladı. Bu yılın ilk çeyreğinden dijital ekonomiye dönüşüm süreci Covid-19 salgını ile birlikte hız kazandı.

Bilişim Sanayicileri Derneği'nin (TÜBİSAD) yıllık "Türkiye e-Ticaret Pazar Büyüklüğü" raporuna göre e-ticaret sektörü 2019 yılında, yüzde 39 büyüme ile 83.1 milyar liralık hacme ulaştı.

Bu yıl ilk kez mobil ticaret verilerinin de eklendiği rapora göre sektör dolar bazında yüzde 18 büyürken, 2015-2019 yılları arasında sektörün ortalama yıllık büyüme hızı yüzde 35 oldu.

Online perakende yüzde 43'lük büyüme ile 44.9 milyar TL, online tatil ve seyahat yüzde 32 büyüme ile 30.2 milyar TL büyüklüğüne ulaştı.

Online perakende kategorisinde sadece online perakende (30.8 milyar TL) yüzde 48 ile en fazla büyüme gösteren alan oldu. Burada yüzde 50'lik büyüme ile pazaryerlerinin etkisi büyük oldu. Pazaryerlerinin hacmi 29.3 milyar TL'ye ulaştı.

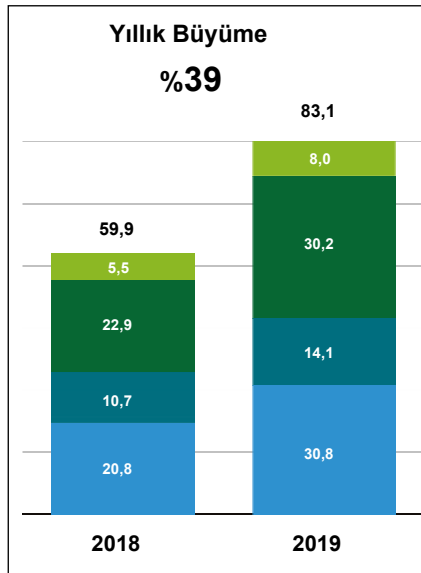
Çok kanallı online perakende kategorisinde en yüksek büyüme oranı yüzde 40 ile giyim ve ayakkabıda görüldü, pazar büyüklüğü böylece 3.5 milyar TL'ye ulaştı. Yüzde 33'lük büyümelerle ev ve dekorasyon (1.7 milyar TL) ile eğlence ve kültür (0.7 milyar TL) giyim ve ayakkabıyı takip etti. Elektronik ise yüzde 18'lik büyüme ile 4.0 milyar TL oldu.

Online tatil ve seyahat kategorisinde ise sadece online tatil & seyahat (4.3 milyar TL) yüzde 47 ile çok kanallı tatil & seyahatten (25.9 milyar TL) daha hızlı büyüdü (yüzde 30).

Tatil ve seyahat yıllık yüzde 36 büyüdü

"Türkiye e-ticaret Pazar Büyüklüğü" raporuna göre 2015 ile 2019 yılları arasında en yüksek oranda yıllık büyüme gösteren e-ticaret kategorilerinde ilk sırayı yüzde 38 ile sadece online perakende alırken, söz konusu beş yıllık dönemde tatil ve seyahat yıllık yüzde 36, online yasal bahis yıllık yüzde 33, çok kanallı perakende yüzde 31 büyüdü.

E-ticaret pazarında 306 site ile sadece online perakende toplam sektörde yüzde 37'lik paya sahip olurken, 77 site ile tatil &

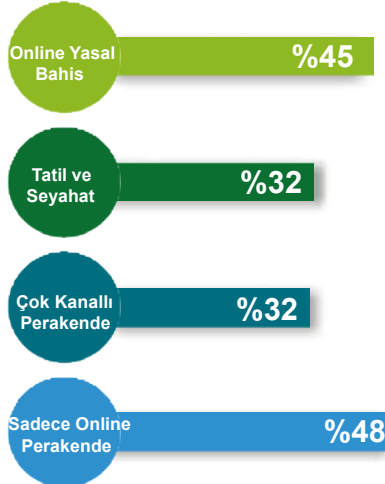
seyahat yüzde 36'lık, 371 site ile çok kanallı perakende yüzde 17'lik, 6 site ile online yasal bahis yüzde 10'luk paya sahip oldu. Geçen yıla göre sadece online perakende sitelerinde bir artış görülürken tatil & seyahat sitelerinde de azalma görüldü.

Mobilin payı yaklaşık yüzde 60'a çıktı

Mobil telefonların internette kullanımının çoğalması ile beraber e-ticarette de yıllar içinde mobil ticaretin payı görünür şekilde arttı. Rapora bu yıl, mobil internet ve mobil uygulamalar üzerinden yapılan e-ticaret verileri de eklendi. E-ticaret ciroları içerisinde mobil payı yaklaşık yüzde 60'a kadar çıktı. Kullanıcıların mobil deneyimlerinin artması ve firmaların bu alanlara yatırımlarının devam etmesiyle yüzde 60'lık

2018 - 2019 Yıllık Büyüme

Sektör büyüklükleri KDV hariç hesaplanmaktadır

ciro payının her yıl yüzde 5 ila 10 bandında artması bekleniyor.

Rapora göre 2018 yılında Türkiye'de yüzde 5.3 olarak ölçülen online perakendenin toplam perakende içindeki payı 2019 yılında da yüzde 6.2'ye yükseldi. Aralarında Polonya, Hindistan, Brezilya ve Rusya'nın da bulunduğu gelişmekte olan ülkeler için online perakendenin toplam perakende içindeki pay ortalaması yüzde 6.7 iken gelişmiş ülkeler ortalaması yüzde 12.3 olarak ölçüldü.

Özel alışveriş siteleri yerini 'pazaryerleri'ne bıraktı

Raporda öne çıkan gözlemler ise şöyle:
► Çalışma kapsamındaki ilk 10 şirketin payı yıllar içinde yüzde 40'lar seviyesinden artarak yüzde 55'e geldi.

► Yabancı oyuncuların pazara girmesi ve yerli oyuncuların yatırımları ile artan bu trendin gelecek yıllarda da devam etmesini öngörülüyor.

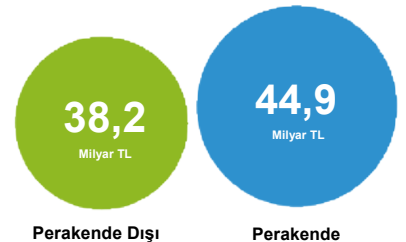
► Çalışmanın başladığı ilk yıllarda özel alışveriş ve çok kategorili gibi iş modellerine sahip firmaların birçoğu yıllar içinde pazar yerlerine dönüştüler.

► Artık iş modellerinin farklılaştığı, silolar halinde rekabetin olduğu bir pazar yapısından birçok oyuncunun benzer iş modelleri ile aynı müşteriye daha fazlasını sunmaya

E-ticaret Firmalarına Faydalı Olacak 9 Öneri

1. Geçirdiğimiz bu zor zamanlarda, müşterileriniz ile empati kurmaya çalışın.
2. Satışlarınızı artırıp ayakta durmaya çalışırken, çok emek verdiğiniz marka bilinirliğinize zarar vermeyin.
3. Eğer indirim yapıyorsanız, indirimlerinizi koronavirüs ile ilişkilendirmeyin (Örnek: Corona İndirimi, Kupon Kodu Corona-19 vs.).
4. Kullanıcılarınızı segmente etmeye gayret gösterin. Çok fazla bilgi paylaşıldığı bu günlerde, çok fazla mesaj atarak kullanıcılarınızı sıkmayın.
5. Son 90 gün içerisinde alışveriş yapmış kullanıcılara veya sizin için VIP sayılabilecek müşterilerle iletişim kurmak daha faydalı olabilir.
6. Eğer pazarlama otomasyonu kullanıyorsanız, mesajların içeriklerini tekrar gözden geçirmek faydalı olabilir.
7. Şu anda birlik zamanı. Fiziksel satış yapan diğer firmalarla iletişimde olun. Bu durumdan en fazla etkilenen onlar. Bu tür firmalarla yapılacak iş birlikleri hem sizin hitap ettiğiniz kitleyi genişletecek aynı zamanda onlara yardım edecektir.
8. Doğru kişilere, doğru zamanda, doğru kanaldan ulaşmaya gayret edin. Eczaneler, marketler haftanın ve günün belirli saatlerinde stok almakta. Tüketicilerin ihtiyaçları olduklarında iletişim kurmak veya reklam yapmak önemli.
9. Web sitenizin işleyişine ve performansına dikkat edin. Tüketicilerin birçoğu evde ve çevrimiçi olduğundan sitenizin trafiği artacaktır. Sitenizi ziyaret eden kişilerin soruları olacaktır, online chat desteğiniz var ise aktif olarak kullanmaya özen gösterin.

2019 Sektör Büyüklüğü

çalıştığı bir rekabet ortamına girildi.

► İş modellerinin bu yakınsamasını rapora yansıtılmak adına farklı kategoriler 'pazaryerleri' adı altında birleştirildi.

Karaca: E-ticaret artık alternatif kanal değil

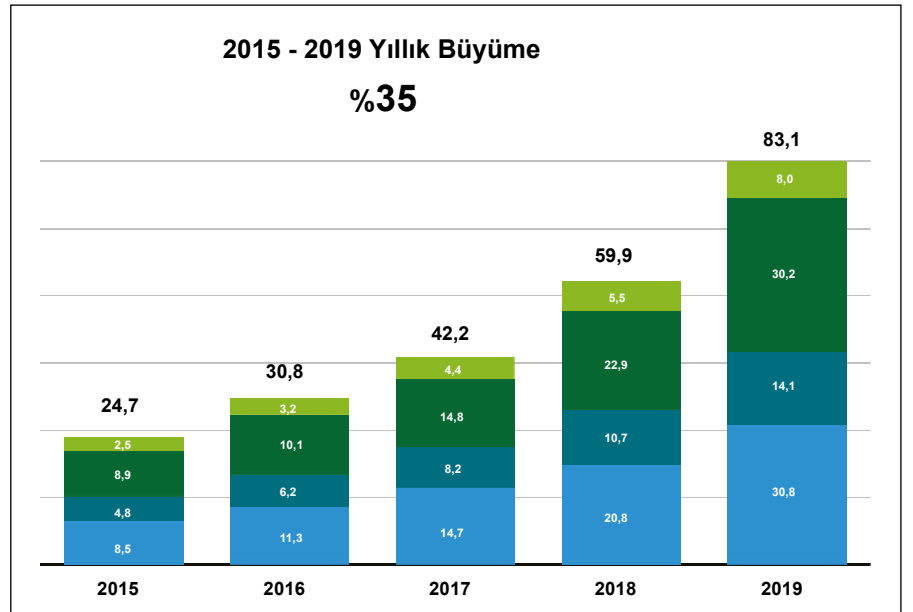
TÜBİSAD Yönetim Kurulu Başkanı Kübra Erman Karaca, şöyle konuştu: "Hepimizin yakından takip ettiği üzere, dijital ekonomiye dönüşüm süreci Covid-19 salgını ile birlikte muazzam bir hız kazandı. Tüm dünya bu önemli krizi yönetirken, siyasal, sosyal ve ekonomik faaliyetlerinin sürdürülebilirliği için ilk adres olarak teknolojik araçlara başvurdu. Bu teknoloji devrimini yakalayabilen sektörler ve şirketler açısından günümüz koşullarında sergilenen performans hiç şaşırtıcı değil. Yaşadığımız bu olağanüstü dönemde, tüketiciye hızlı teslimat tecrübesi yaratarak çok hızlı büyüme gösteren yeni kategorilere ve e-ticareti hiç kullanmayan kesimin de kullanıcıya dönüşmesine tanık olduk. Mobil telefonların kullanımının artması ve gerek mobil internet gerekse mobil uygulamaların e-ticaret içinde payının artmasıyla birlikte 2020 yılı için daha iyi büyüme rakamları açıklamayı ümit ediyoruz."

yüme rakamları açıklamayı ümit ediyoruz."

Göl: Büyümenin güçlenerek devam etmesini bekliyoruz

Deloitte Türkiye Ortağı Hakan Göl ise "E-ticaret sektörü kuvvetli bir büyüme ile

perakende sektörü içinde yüzde 6.2'lik bir paya ulaştı, fakat bu oranın ülkemizin potansiyeline göre düşük olduğunu düşünüyoruz. Covid-19 salgını da gösterdi ki e-ticaret artık alternatif bir kanal değil. Sektör büyüklüğü 80 milyar lirayı aştı ve

2015 - 2019 Yıllık Büyüme

Sektör büyüklükleri KDV hariç hesaplanmaktadır

E-Ticarette Neler Değişti?

- Salgın sürecinde 60 yaş üstü kişiler, ciddi oranda online sipariş vermeye başladı.
- E-ticarete adım atmayı planlayan markalar, salgın sonrasında bu süreci hızlandırmaya başladı.
- İç giyim sektöründe siparişlerde yüzde 300'lük bir artış söz konusu.
- Çanta, cep telefonu, promosyon ve reklam ürünleri bu dönemde en çok negatif etkilenen sektörler oldu.
- El dezenfekte ürünleri yüzde 178,
- Kolonya ve dezenfektan ürünleri yüzde 420,
- Şişe su satışları yüzde 78,
- Vitamin satışları yüzde 78,
- Mendil satışları yüzde 43,
- Sabun satışları yüzde 33,
- Tuvalet kâğıdı ve kâğıt havlu satışları yüzde 26 arttı.

büyümenin güçlenerek devam etmesini bekliyoruz. Önümüzdeki yıllarda dijital dönüşüme ve e-ticarete odaklanmış firmaların sadece ülkemizde değil küresel pazarlarda da öne çıkacağına inanıyoruz" dedi.

Koronavirüs e-ticareti nasıl etkiledi?

Diğer yandan Avrupa'da yapılan araştırmalara göre online hizmet veren veya satış yapan firmaların yüzde 55'i Covid-19'dan negatif yönde etkilenirken, diğer kesim ise bu işten kârlı çıktı.

Hollanda firmalarından Logistiek'in tahminlerine göre genel e-ticaret hacmi yüzde 50, online satışlar ise yüzde 52 artmış gözüküyor. Birçok insan fiziksel mağaza ve dükkanlara gitmek yerine online alışverişini tercih etmiş durumda. Bu yüzden daha önce internette alışveriş yapmamış kişiler internete yöneldi ve bu oran yüzde 8.8 arttı. Özellikle e-ticaret, alt yapı ve kargo şirketlerine hizmet veren SendCloud'a göre kargolar da yüzde 26 arttı. Siparişlerin geçen yılın aynı zamanıyla karşılaştırıldığında artış oranı ise yüzde 52.

E-Ticaret Karşılaştırması (2019)

Ülke	Online Perakende / Toplam Perakende	Sabit Genişbant Penetrasyonu	Mobil Genişbant Penetrasyonu	Online Alışveriş Yapanlar	Mobil Alışveriş Yapanlar	Kişi Başı Gelir \$ PPP	Nüfus (mn)
İngiltere	%18,3	%40,2	%101,1	%81	%50	\$46,8K	66,8 mn
ABD	15,2	34,3	149,6	77	49	65,1	329,2
Almanya	11,7	41,7	85,0	82	34	53,5	82,9
Fransa	9,8	43,6	90,7	73	31	47,2	64,8
Japonya	9,1	32,0	176,6	69	38	45,5	126,1
İspanya	5,4	32,3	101,3	74	45	41,5	46,6
Çin	28,2	32,6	109,8	83	83	19,5	1.400,1
Polonya	7,8	19,7	111,2	82	42	33,8	37,9
Hindistan	4,7	1,5	48,1	74	67	8,3	1.351,7
Brezilya	7,6	15,6	90,6	70	50	16,4	209,9
Rusya	7,2	23,5	94,7	60	36	29,6	146,7
Türkiye 2018	5,3	16,3	74,5	67	50	27,9	82,0
Türkiye 2019	6,2	17,2	76,8	68	51	28,2	83,1

Türkiye'nin online perakende / toplam perakende oranı, bu çalışma kapsamında hesaplanan perakende e-ticaretin toplam perakende sektörü büyüklüğüne bölünmesiyle hesaplanmıştır. Toplam perakende sektörü büyüklüğü için Euromonitor verisi baz alınmıştır. Genişbant penetrasyonu Türkiye verileri BTK'dan alınmıştır ve abone sayısının nüfusa oranı anmasıyla hesaplanmıştır. Kişi Başı Gelir, Satınalma Gücü Paritesine göre hesaplanmıştır. Online ve mobil alışveriş yapanlar versisi bir önceki ay internet'ten alışveriş yaptıklarını ifade eden internet kullanıcılarını içermektedir. *Ülke gruplamaları World Economic Situation and Prospects, 2017 sınıflamasına göre düzenlenmiştir. Gelişmiş ülke ortalaması ağırlığını Avrupa ülkelerinin oluşturmuş olduğu 32 ülke verisi kullanılarak hesaplanmıştır. **Gelişmekte olan ülkeler Çin hariçindeki 47 ülkeden oluşmaktadır. Kaynak: Euromonitor, IMF, OECD Genişbant portalı, GlobalWebindex, BTK, GSMA Intelligence, TÜİK ve Deloitte analizi.

ÇELİK SEKTÖRÜ YENİ PAZARLARA YÖNELDİ

Türk çelik sektörü, Covid-19 salgını nedeniyle yaşanan olumsuzluklara rağmen yeni ihracat pazarları keşfetti. Hedef pazarlar arasında Güneydoğu Asya, Batı Afrika ve Latin Amerika bölgeleri yer alıyor. Türkiye'nin çelik ihracatı ise 2020'nin ilk çeyreğinde bir önceki yılın aynı dönemine göre miktar bazında yüzde 10 azalarak 5.1 milyon tona geriledi.

13.8

MİLYAR DOLAR

Sektörün 2019 yılı
ihracat değeri**%7.7**

ORAN

Sektörün 2019 yılı
toplam ihracattaki
payı**5.1**

MİLYON TON

2020'nin ilk
çeyreğinde yapılan
ihracatın miktarı

Geçtiğimiz yıl 14 milyon tonun üzerinde ihracat gerçekleşti-ren ve 13.8 milyar dolar de-ğere ulaşan Türk çelik sektörü, Covid-19 salgınının yarattığı olumsuzluklara rağmen ihracatını artırmak için yeni pazarlara yöneliyor.

Hedef pazarlar arasında Güneydoğu Asya, Batı Afrika ve Latin Amerika bölgeleri yer alırken, Çelik İhracatçıları Birliği (ÇİB) Başkanı Adnan Aslan, Covid-19'un küresel çapta ciddi bir hasara yol açtığını ifade etti.

Adnan Aslan şöyle devam etti: "Önce sağlığımızı korumamız gerekiyor. Bunu ülke olarak büyük ölçüde başardığımızı düşünüyorum. Virüsün ekonomik anlamda hemen her sektöre olumsuz etkileri oldu. Türk çelik sektörü, uygulanmaya devam eden korumacılık önlemleri nedeniyle en önemli ihracat pazarlarında kayıplar yaşamaya devam ediyor. Ancak yeni pazar arayışlarımız doğrultusunda Güneydoğu Asya, Batı Afrika ve Latin Amerika bölgelerini radarımıza aldık. Salgının ortadan kalkması ve global ekonominin olağan seyrine dönmesi ile orta ve uzun vadede

söz konusu pazarlarda ihracat artışı yaşayabileceğimizi düşünüyoruz."

İlk çeyrekte ihracat yüzde 10 azaldı

Adnan Aslan, salgın dönemine ilişkin sektör rakamlarını da şöyle anlattı: "Türkiye'nin çelik ihracatı 2020 yılının ilk çeyreğinde bir önceki senenin aynı dönemine göre miktar bazında yüzde 10 azalarak 5.1 milyon tona geriledi. Değer bazındaki ihracatımız ise yüzde 15.1 düşüş ile 3.1 milyar dolar olarak gerçekleşti. Nisan ayının ilk yirmi gününü incelediğimizde çelik ihracatının miktarda yüzde 33.7 düşüş ile 877 bin tona, değerde ise yüzde 35.7 azalış ile 574 milyon dolara gerilediğini söyleyebiliriz. Bu düşüşün devam edeceğini öngörüyoruz."

Adnan Aslan, "Çelik sektörü sipariş bazında üretimini ve ihracatını halihazırda gerçekleştiriyor. Salgından önce alınan siparişlerin üretime devam ediyoruz ancak bir süredir sektörümüzün genelinde yeni siparişler söz konusu değil. Hatta zaman zaman sipariş iptalleri ile de karşı karşıya kalabiliyoruz. Salgının etkisinin bu seviyede

devam etmesi ve yeni siparişlerin oluşması durumunda çelik üreticilerimizin de üretimine ara vermek zorunda kalabileceğini söyleyebiliriz. Bu noktada bu salgının geçici olduğu bilinci ile moralimizi bozmadan mümkünse en az hasarla yolumuza devam edeceğiz" şeklinde konuştu.

"Çin, son altı yılın en düşük performansını gösterdi"

Çin'in 2019 yılında yüzde 8.3'lük artış ile 1 milyar tona yakın seviyede sıvı çelik üretimi gerçekleştirdiğini kaydeden Aslan, şöyle devam etti: "Buna karşılık Çin çelik ihracatında son altı yılın en düşük performansını gösterdi ve üretimini daha çok ülke içinde gerçekleştirdiği yatırımlarında kullandı. Çin'in geçmiş yıllarda olduğu gibi agresif bir ihracat politikası yürütememesinin nedeni ihracat pazarlarında karşı karşıya kaldığı ilave vergilerin dışında navlun maliyetinin de yüksek olmasıdır. Ancak buna rağmen Çin hala dünyanın en büyük çelik üreticisi, tüketicisi ve de ihracatçısı konumundadır."

Çin'in etki alanı olarak nitelendirebile-

cek Güneydoğu Asya bölgesine ihracatı azaldığında Türkiye'nin söz konusu bölgeye ihracatının dönemsel olarak arttığına dikkat çeken Aslan, "Nitekim son dönemde Türk çelik sektörünün Güneydoğu Asya Bölgesi'ne ihracatında önemli artış yaşandı. Koronavirüsün yarattığı etki ile Çin'in çelik sektörü nezdinde aktif olduğu pazarlarda payının düşmesi muhtemeldir. Bu durum Türkiye için avantaj oluşturabilir" dedi.

Türk çelik sektörünün ürün kalitesi, rekabetçi fiyatı ve coğrafi konum avantajı nedeniyle talebe hızlı yanıt verebilmesi bakımından dünyanın hemen hemen her ülkesi tarafından tercih edildiğini vurgulayan Aslan, şöyle devam etti:

"Bu bakımdan Çin'in virüs sebebiyle geri planda kalabileceği pazarlardaki talepleri Türk çelik sektörünün karşılaması mümkündür. Koronavirüs salgını etkisiyle Çin'in çelik ihracatında yaşanabilecek olası bir düşüşün sektörümüze etkisinin zaman içerisinde ortaya çıkabileceğini

düşünmekle birlikte ihracatımıza önemli bir katkısının olacağını öngörmüyoruz."

"İthalat da arttı"

Diğer yandan Türkiye Çelik Üreticileri Derneği (TÇÜD) Genel Sekreteri Veysel Yayan yaptığı açıklamada Mart ayının Covid-19 salgınının etkisini giderek daha fazla hissettirdiği bir ay olduğunu ifade ederek, "Salgın, uluslararası ve yurt içi piyasalarda talebin daralmasına, üretimde düşüslere, bazı üye kuruluşlarımızın üretimlerini durdurmalarına, bazılarının ise vardiya sayısını azaltmalarına sebep oldu" dedi.

Mart ayında ihracatın azalmasına karşın ithalatın artmasının sektörde rahatsızlık yarattığını söyleyen Yayan, bu durumun, özellikle ark ocaklı tesislerde üretimin durması ve vardiya azaltılması uygulamalarının daha da yaygınlaşacağı beklentilerinin artmasına yol açtığını dile getirdi.

Yayan, Ticaret Bakanlığı'nın, çelik dış ticaretindeki olumsuzlukları dikkate alarak, 18 ve 21 Nisan tarihlerinde, artan istihdam

Türkiye Çelik Sektörü

1000 Ton	2018	2019	Değişim
Üretim	37.312	33.743	%-9.6
Tüketim	30.735	26.005	%-15.4
İhracat	21.313	21.217	%-0.4
İthalat	15.877	14.296	%-10

Kaynak: Çelik İhracatçıları Birliği

kayıplarının önüne geçebilmek adına bazı çelik ürünlerindeki vergi oranlarına ilişkin düzenlemeler yaptığını belirterek şunları kaydetti: "Bu gelişme, söz konusu düzenlemelerin amacına ulaşabilmesi için serbest ticaret anlaşmaları ve dahilde işleme rejimi uygulamaları kapsamında sıfır vergi ile gerçekleştirilen ithalatın da kontrol alınmasını mümkün kılacak tedbirlerin uygulamaya aktarılması konusunda umut verdi.

Yılın ilk çeyreğinde Türkiye'nin AB ülkelerine yönelik çelik ürünleri ihracatı yüzde 47 gerilerken, ithalatın yüzde 50

artması rahatsızlığa yol açtı. Hal böyle iken Eurofer'in koronavirüs salgınına gerekçe göstererek, 2018 yılında uygulaması başlatılan ve 2019 yılında Türkiye hedeflenerek daha da sıkılaştırılan kotaların yüzde 75 azaltılmasını talep etmesi endişeleri artırdı."

AB Komisyonunun, yalnızca AB'nin menfaatlerini gözeterek, Gümrük Birliği ve serbest ticaret anlaşmalarının ruhuna aykırı yaklaşımlar sergilediğini söyleyen Yayan, komisyonun, bu anlaşmaların tarafı olmayan üçüncü ülkelerle Türkiye'yi aynı konumda gören kararlarının benzerini uygulamaya koyduğunu ifade etti.

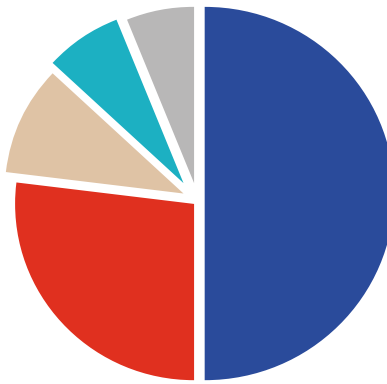
Yayan, "Türkiye'ye daha fazla sıfır maliyet ile operasyon yapılamayacağını gösterilmesi zamanının geldiğini değerlendiriyoruz. Sektörümüz, bu defa AB Komisyonu'nun olumsuz yaklaşımlarının karşılıksız bırakılmayacağını ümit ediyor" dedi.

Türk çelik sanayisi

Bugün Türkiye'de 24 elektrik ark ocaklı

Ürün Grubuna Göre Türkiye Çelik İhracatı (2019)

21,217 (1000Ton)

Uzun	%50
Yassı	%27
Boru	%10
Kütük & Slab	%6
Diğerleri	%7

(EAO), yedi indüksiyon ocaklı ve üç bazik oksijen fırınlı çelik fabrikası bulunuyor.

2019 yılında dünya çapında çelik üretimi, 2018 yılına kıyasla yüzde 3.4 artışla 1.9 milyar tona yükseldi. Türkiye çelik üretimi ise 2019'da yüzde 9.6 oranında azalarak 33.7 milyon ton olarak gerçekleşti.

1996'da AB ve Türkiye arasında imzalanan Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT) anlaşması uyarınca çelik ticaretindeki gümrük vergileri karşılıklı olarak kaldırıldı. Anlaşma, demir ve çelik ürünlerimizin AB üyesi ülkelere gümrük vergisi olmadan ticaret yapılmasına olanak sağlıyor. Ayrıca, AKÇT anlaşması hükümleri uyarınca devlet, çelik endüstrisine destek veremiyor.

Ülkemizin en gelişmiş sektörlerinden biri olan çelik sanayisi, bugün Türkiye ekonomisine katkı sağlayan en büyük dördüncü sektör konumunda.

Türkiye dünyanın sekizinci büyük üreticisi konumunda

1980 yılından itibaren yürürlüğe giren

Kaynak: Çelik İhracatçıları Birliği

ithal ikamesi sistemi sayesinde Türkiye, özellikle İran, Irak ve Kuzey Afrika ülkeleri gibi komşu ülkelere gerçekleştirdiği çelik ihracatını artırdı. Sonraki 20 yılda da Türkiye'nin üretim ve ihracatında büyük bir artış yaşandı.

Türkiye 2001 yılında dünyanın en büyük 10'uncu çelik üreticisi iken, 2019 yılına gelindiğinde dünyanın sekizinci, Avrupa'nın ikinci büyük üreticisi oldu. Türkiye, 2001 ile 2011 yılları arasında, Çin ve Hindistan'ın ardından dünyanın en hızlı büyüyen üçüncü çelik üreticisi haline geldi. Türkiye'nin çelik üretimi 2001 yılından bu yana kayda değer bir artış gösterdi, 15 milyon ton seviyesinden 2019 yılında 33.7 milyon tona çıktı. Çelik endüstrisindeki büyüme, güçlü yerel tüketim sayesinde gerçekleşti. Türkiye'de kişi başı ham çelik tüketimi 2019 yılında 405 kilograma yükseldi ve orta ve uzun vadede bu artışın sürmesi bekleniyor.

Ortadoğu bölgesine yapılan ihracat yüzde 26 arttı

Rekabetçi fiyatlar ve etkili pazarlama stratejileri sayesinde Türk çelik üreticileri

Dünya Ham Çelik Üretimi (000 ton) 2019						
	SteelData	2018	2019	% değişim 19/18	% pay 19	Fark
1.	Çin	920.000	996.300	8,3	53,3	76.300
2.	Hindistan	109.300	111.200	1,7	5,9	1.900
3.	Japonya	104.300	99.300	-4,8	5,3	-5.000
4.	ABD	86.600	87.900	1,5	4,7	1.300
5.	Rusya	72.000	71.600	-0,6	3,8	-400
6.	G. Kore	72.500	71.400	-1,5	3,8	-1.100
7.	Almanya	42.400	39.700	-6,4	2,1	-2.700
8.	Türkiye	37.300	33.700	-9,7	1,8	-3.600
9.	Brezilya	35.400	32.200	-9,0	1,7	-3.200
11.	İran	24.500	31.900	30,2	1,7	7.400
10.	İtalya	24.500	23.200	-5,3	1,2	-1.300
12.	Tayvan	23.200	22.100	-4,7	1,2	-1.100
13.	Ukrayna	21.100	20.800	-1,4	1,1	-300
14.	Vietnam	15.500	20.100	29,7	1,1	4.600
15.	Meksika	20.200	18.600	-7,9	1,0	-1.600
	Dünya	1.808.400	1.869.900	3,4	100,0	61.500

Kaynak: Dünya Çelik Birliği / Düzenleme: SteelData

dünyanın dört bir yanına ihracat gerçekleştiriyor. Türkiye'nin 2019 yılında ana ihracat pazarı miktarda yüzde 16.2 düşüşe rağmen 7.2 milyon ile ülkemizin toplam çelik ihracatının yüzde 34'üne karşılık gelen Avrupa Birliği'dir. Türk çeliği için bir diğer önemli ihracat pazarı olan Ortadoğu bölgesine

yapılan ihracat 2019 yılında yüzde 26 artışla 4.8 milyon tona yükseldi. Diğer yandan, Türkiye'nin Kuzey Amerika'ya olan çelik ihracatı 2019 yılında yüzde 67.7 azalırken, Kuzey Afrika ve Latin Amerika bölgelerine olan ihracatı sırasıyla yüzde 41.7 ve yüzde 9.5 artış kaydetti.

Küresel ham çelik üretimi nisanda düştü

Öte yandan Merkezi Brüksel'de bulunan Dünya Çelik Birliği'nin (Worldsteel), verilerine göre küresel ham çelik üretimi, Nisan ayında 2019'un aynı dönemine kıyasla yüzde 13 azalarak 137.1 milyon ton oldu. Söz konusu dönemde Çin'in üretimi yüzde 0.2 artarak 8.5 milyon tona ulaşırken, Hindistan'ın üretimi yüzde 65.2 düşerek 3.1 milyon tona indi.

Japonya'nın üretimi yüzde 23.5 azalarak 6.6 milyon tona ve ABD'nin üretimi yüzde 32.5 düşerek 5 milyon tona geriledi.

Birliğin verilerine göre Türkiye'de ham çelik üretimi, Nisan'da geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 26.3 azalarak 2.2 milyon ton olarak gerçekleşti.

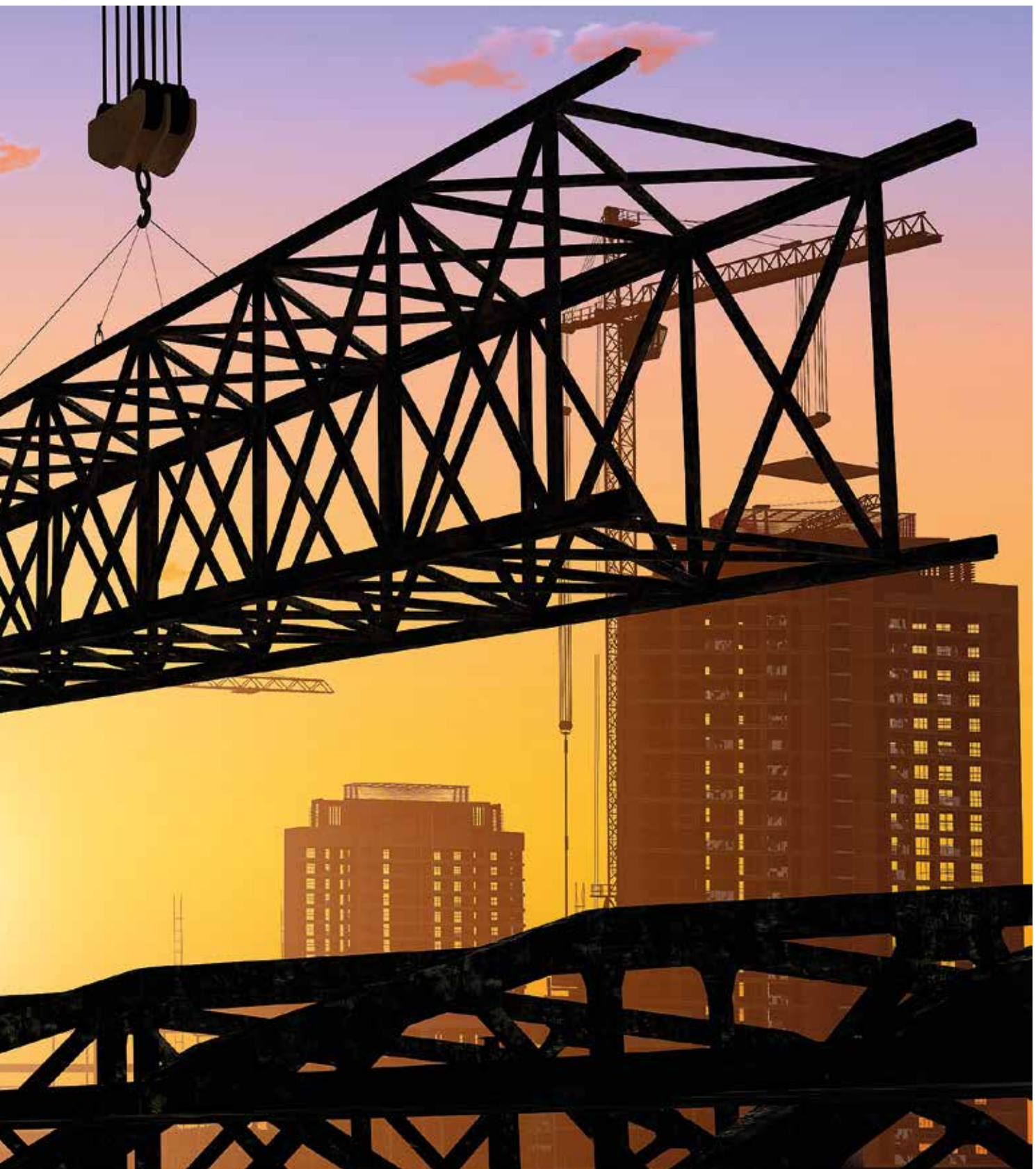
Brezilya'nın üretimi yüzde 39 düşerek 1.8 milyon tona inerken, Avrupa Birliği'nde üretim yüzde 22.9 azalarak 10.7 milyon tona geriledi.

WorldSteel, açıklamasında, Covid-19 salgınının ham çelik üretim rakamlarının sunulmasında oluşturduğu zorluklar nedeniyle, Nisan ayına ait üretim verilerinin çoğunun gelecek ay revize edilmesinin beklendiği belirtildi.

İNŞAAT MALZEMELERİ SEKTÖRÜNDE DARALMA ENDİŞESİ!

Covid-19 salgınından ilk etkilenen sektörlerden biri olan inşaatta mevcut işler seviyeleri ile alınan yeni işler seviyeleri sert bir şekilde düştü. Sektörün yaklaşık yüzde 85'i sipariş iptalleri ile karşılaşırken Covid-19 nedeniyle bu yıl satış bütçelerinin yüzde 20 ve üzerinde daralabileceği öngörülüyor.

Türkiye İMSAD Nisan 2020 Sektör Raporu'na göre Covid-19 salgınının inşaat malzemeleri sanayisi üzerindeki olumsuz etkisi Nisan ayında daha yoğun hissedildi. Raporla, inşaat malzemesi sanayisinin yüzde 85'inin sipariş iptali ile karşılaştığı bilgisi verildi.

Türkiye İnşaat Malzemesi Sanayicileri Derneği (Türkiye İMSAD) tarafından hazırlanan 'Nisan 2020 Sektör Raporu'nda şu tespitler yer aldı:

"Covid-19 salgınından ilk etkilenen sektörlerden biri olan inşaat sektöründe, mevcut işler seviyesi ile alınan yeni işler seviyeleri Nisan ayında sert bir şekilde düştü. TÜİK inşaat sektörü güven endeksi 2020 yılına çok önemli bir artış ile başlamış, sektörün güven endeksi yeni yılın ilk üç ayında 22,1 puan birden artmıştı. Ancak Nisan ayında Covid-19 salgını etkisi ile TÜİK inşaat sektörü güven endeksinde çok sert bir gerileme yaşandı. Güven endeksi bir önceki aya göre 35,9 puan birden düştü. Güven endeksi son yıllardaki en düşük ikinci seviyesine indi.

İnşaat sektörü mevcut işler seviyesi kademeli ve istikrarlı bir artış eğilimine girmiş, yeni yılda da kış aylarındaki olumsuz mevsimsellik etkilerine rağmen artmıştı. Ancak Nisan ayında mevcut işlerde Covid-19 salgını etkisi ile çok sert bir daralma yaşandı. TÜİK verilerine göre inşaat işleri mevcut seviyesi bir önceki aya göre 36,4 puan birden geriledi.

Sektörün yüzde 85'i iptaller ile karşılaştı

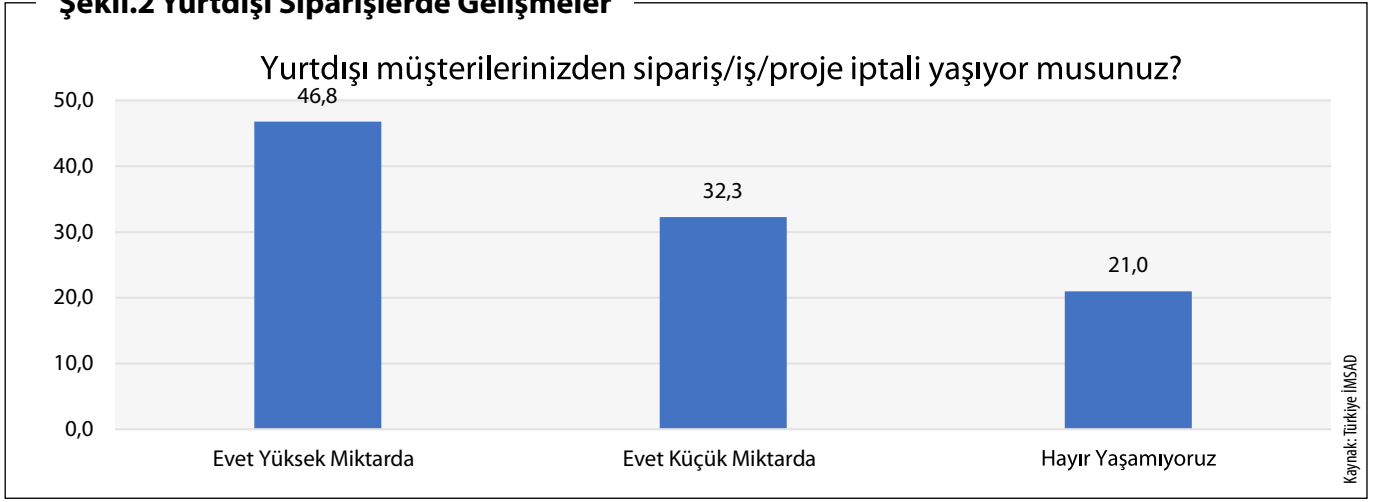
İnşaat sektöründe alınan yeni iş siparişleri 2020 yılı Ocak ayında 2018 kriz

Şekil.1 Yurtiçi Siparişlerde Gelişmeler

Şekil.2 Yurtdışı Siparişlerde Gelişmeler

sonrası en yüksek seviyesine ulaştı. Ancak Covid-19 salgınının olumsuz etkileri nedeniyle yeni alınan iş siparişleri TÜİK verilerine göre Nisan ayında 26,9 puan geriledi. Böylece yeni alınan iş siparişleri tarihin en düşük seviyesine indi. Yeni alınan siparişler ve mevcut izolasyon koşulları içinde sektördeki işlerde önemli bir durgunluk yaşanması bekleniyor.

Covid-19 salgını inşaat sektöründeki faaliyetleri sınırlayan faktörler yarattı. Talep yetersizliği bunların başında geldi. Son dönemde iyileşme gösteren talepte Nisan ayında sert bir bozulma yaşandı. Talep yetersizliği faktörünün yarattığı

olumsuz etki 2019 yılında yaşanan talep durgunluğundaki seviyeye indi. Talepteki toparlanmanın Covid-19 salgınının seyrine bağlı olduğu görülüyor. Covid-19 salgınının inşaat malzemeleri sanayi üzerindeki etkisi Nisan ayında daha yoğun olarak hissedildi. Tüm iktisadi faaliyetlerde olduğu gibi inşaat sektörü ve inşaat malzemeleri sanayisi de salgından giderek daha çok etkilenmeye başladı. Yurt içi ve yurt dışında hem mevcut siparişlerde iptaller yaşandı hem de yeni siparişlerde sert düşüşler görüldü. Yurt içi ve yurt dışı siparişlerdeki iptaller inşaat malzemeleri sanayisinde yarı mamul ve nihai mamul

stok birikimine yol açtı. İlave stoklar sanayi üzerine yeni stok finansmanı maliyetini de yükledi.

Türkiye İMSAD üyeleri ile Nisan ayının ilk yarısında yapılan ve inşaat malzemeleri sanayisinin tüm alt sektörlerini kapsayan "Covid-19 Salgınının İnşaat Malzemeleri Sanayisine Etkisi" anketinde önemli bulgular ortaya çıktı. Buna göre iç pazarın yüzde 25,8'i yüksek oranında sipariş, iş, proje iptalleri yaşadı. Sipariş iptali yaşamayan üreticilerin oranı yüzde 14,5 oldu. Sanayinin yaklaşık yüzde 85'i sipariş iptalleri ile karşılaştı. Yurt dışı tarafında ise daha yüksek oranda sipariş, iş ve proje

iptalleri yaşandı. Sanayinin yüzde 46,8'i yurt dışından yüksek iptaller ile karşılaştı.

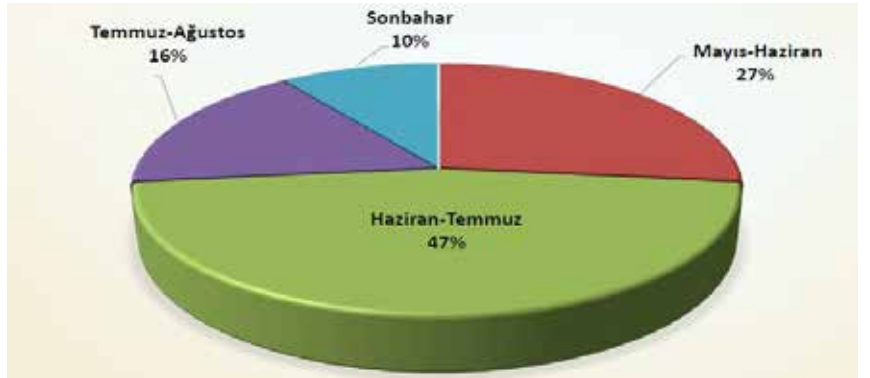
Covid-19, satış bütçelerini olumsuz etkileyecek

Ankete göre Covid-19 salgını inşaat malzemeleri sanayisinde 2020 yılı satış bütçelerini olumsuz etkileyecek. Sanayicilerin yüzde 56,5'i 2020 yılında Covid-19 nedeniyle satış bütçelerinin yüzde 20 ve üzerinde daralabileceğini öngörüyor. Yüzde 30,6'sı salgın nedeniyle 2020 yılı satış bütçelerinde yüzde 10-20 arasında düşüş bekliyor. Yüzde 12,9'u ise 2020 yılı satış bütçelerinin yüzde 10'a kadar düşeceği beklentisi içinde. Salgının, 2020 yılı satış bütçesi üzerinde etkisi olmayacağını düşünen ise bulunmuyor.

İyileşme ne zaman başlar?

Nisan ayında online gerçekleşen "Covid-10/Ekonomi-20" başlıklı Türkiye İMSAD Gündem Buluşmaları'nda ise katılımcılarla interaktif olarak yapılan ankete göre; inşaat sektöründe ve inşaat malzemeleri sanayisinin faaliyetlerinde toparlanma Covid-19 salgını ile mücadelede alınacak sonuçlara bağlı olacak. Bu çerçevede inşaat malzemeleri sanayisinin paydaşları salgının kontrol altına alınarak günlük vaka sayılarındaki düşüşün yaz aylarında gerçekleşeceğini düşünüyor. Dünya ekonomisinde 2020 yılında yüzde 4,2'lik küçülme bekleniyor ve bu daralma bölgeler itibarıyla farklılıklar gösteriyor. Türkiye'nin en önemli inşaat malzemeleri ihracat pazarlarında yüksek daralmalar öngörülüyor. Gelişmiş ülkelerde daralma beklentisi yüzde 6,1, Euro bölgesinde yüzde 7,5, AB-27'de ise yüzde 7,1 seviyesinde. ABD'de yüzde 5,9, diğer gelişmiş

Şekil.4 Salgın Kontrol Altına Alınarak Günlük Vaka Sayıları Ne Zaman En Aza Geriler?

Kaynak: Türkiye İMSAD

ülkelerde ise yüzde 4,6 daralma beklentisi söz konusu. Gelişen ülkelerde, Çin ve Hindistan dışarıda bırakıldığında 2020 yılında yüzde 3,2 daralma bekleniyor. Orta Doğu ve Kuzey Afrika ülkelerinin 2020 yılında yüzde 3,3 küçüleceği tahmin ediliyor. Sahra Afrika ülkelerinin de uzun yıllar sonra 2020 yılında yüzde 1,6 küçülmesi bekleniyor.

Gayrimenkul sektörünün toparlanması bekleniyor

Diğer yandan gayrimenkul sektörünün koronavirüs salgını sonrası hızlı bir toparlanma süreci yaşaması bekleniyor. Uluslararası ticari gayrimenkul danışmanlık şirketi Cushman & Wakefield tarafından, "Koronavirüsün Türkiye Gayrimenkul Pazarına Etkileri" başlıklı rapor hazırlandı.

Rapora göre, Oxford Economics Türkiye'nin 2020 büyüme tahminini yüzde 2,8'den yüzde 1,7'ye, Moody's yüzde 3'ten yüzde 1,4'e çekerken, Fitch Ratings

yüzde 0,8'lik büyüme bekliyor.

Salgın sonrası uzun vadede uzaktan çalışma, çalışan sağlığı ve güvenliğini öncelleyen iş yeri ve ofislerin gündeme gelmesi ofis pazarındaki yaşanacak en büyük etkilerden olacak. Ofis pazarında kiralama işlemleri kısa dönemde etkilenmezken, devam eden işlemlerin ilerlemesi sürüyor. Halihazırda kiralama görüşmeleri devam ederken, çoğu şirket uzaktan çalışmaya adapte olmaya odaklandıkça kiralama işlemlerinde görülen reaksiyonun kısa dönemde yavaşlaması bekleniyor. Kullanıcıların kısa dönem kiralama işlemlerine olan ilgisinin artması öngörülüyor.

İnşaatı devam eden İstanbul Uluslararası Finans Merkezi'nde salgın nedeniyle herhangi bir iptal kararı alınmazken, Avrupa yakasındaki bazı projelerin inşaatları geçici süreyle durduruldu.

Rapora göre gayrimenkul sektörü, 2001 ve 2008'de yaşanan ekonomik kriz dönemlerinde bulunduğu konumdan farklı bir yerde. Bu nedenle mevcut durumdan çıkıldığında gayrimenkulde toparlanma süreci daha hızlı gerçekleşecek.

Esnek ofis ve ortak kullanım alanlarının, ofis binalarında ve projelerinde oldukça önem arz eden bir unsur olması bekleniyor. Akıllı binalarda daha az temas sağlayan teknolojik çözümlere ağırlık verilmesi, bilgi işlem ve otomasyon adına daha hızlı çözümler sunması zorunlu hale gelecek. Esnek ofis alanlarına olan talebin ivme kazanması beklenirken, kullanıcıların, iş yeri optimizasyonuna yönelik stratejilerle kullanacakları çalışma alanlarında daha etkin çözümlere gitmeyi istemesi öngörülüyor.

Şekil.3 Covid-19'un İnşaat Malzemeleri Sanayinde 2020 Yılı Satış Bütçelerine Olası Etkileri

Kaynak: Türkiye İMSAD

Öte yandan Çimento Endüstrisi İşverenleri Sendikası (ÇEİS), Covid-19 salgınının Türk çimento sektörüne yansımalarını değerlendirmek amacıyla Deloitte Türkiye iş birliğiyle "Yeni Koronavirüsün Türk Çimento Sektörüne Etkileri" başlıklı bir rapor hazırladı. Salgının iş dünyasında alışagelen hesapları bozma eğiliminde olduğuna dikkat çeken rapora ilişkin ÇEİS Yönetim Kurulu Başkanı Suat Çalbiyık, "Gücümüzü korumak için yeni fırsat alanlarına odaklanmalı ve markalı yerinde üretim stratejisi ile globalde yerel oyuncular yaratmalıyız. Bu amacı gerçekleştirmemiz için, uluslararası örneklerde de görüldüğü gibi, devletimizin Türk çimento sektörüne sağlayacağı destek çok kıymetlidir" dedi.

Çimento sektörü bu yıl yüzde 20'nin üzerinde daralabilir

Sektörde faaliyet gösteren şirketlerin tamamına yakınının üyesi olduğu Çimento

Endüstrisi İşverenleri Sendikası (ÇEİS), Deloitte Türkiye iş birliğiyle hazırladığı raporla, koronavirüsün Türk çimento sektörü üzerindeki etkilerini mercek altına aldı. Raporunda, salgının yarattığı belirsizlikte tahminler yaparak süreci yürütmeye çalışmak yerine, risk ve fırsatların tanımlanıp bunların varabileceği muhtemel sonuçlar üzerinde hazırlıkların yapılması tavsiye ediliyor. Salgının öncesinde sektörde toparlanma beklentilerinin olduğuna yer verilen raporda, koronavirüs krizinin, geçmişteki krizlerden farklı olduğu belirtiliyor. Yeni koronavirüsün Türkiye'de yarattığı etki için "Gecikmeli Toparlanma" ve "Uzun Süreli Daralma" olmak üzere iki farklı senaryo üzerinde duruluyor. Gecikmeli toparlanmada, Türkiye'de yurt içi çimento talebinin son iki senedekine benzer şekilde bir daralma göstereceğinin düşünüldüğü ifade ediliyor. Uzun süreli daralma senaryosunda ise salgının dünyanın dört bir yanına yayılması, sokağa çıkma yasaklarının uygulanması ve üretimin durması

gibi olasılıklar eşliğinde "çimento sektörünün 2020 yılını yüzde 90 olasılıkla yüzde 20'nin üzerinde daralmayla kapatabileceği hesaplanmaktadır" tespiti yer alıyor.

"Konsolidasyonlar değerlendirilmeli"

ABD ve Çin başta olmak üzere, gerek serbest piyasa ekonomisinin doğası gereği gerçekleşen birleşme-devralmalarla, gerekse merkezi planlama ve devlet eli ile dünya geneli çimento endüstrisinde konsolidasyon çalışmalarının Türkiye'de de değerlendirilmesi gereken bir uygulama olduğunun altını çizen raporda, 2019 yılında çimento için küresel kapasite kullanım oranı ortalaması yüzde 57 düzeyinde iken Türkiye'de bu oranın yüzde 40 tahmini değerinde olduğu, bu çerçevede, özellikle ABD'de son birkaç yılda gerçekleşen, Çin'in ise 2020 yılı sonuna kadar tamamlamayı planladığı çimento sektöründeki oyuncu değişimlerini iyi takip etmek gerektiği belirtiliyor.

KADIN İSTİHDAM ORANI İSVEÇ'İ YAKALARSA GSYİH 6 TRİLYON DOLAR ARTAR

33 OECD ülkesinde kadınların ekonomik güçlenmesinin incelendiği Çalışma Hayatında Kadınlar Endeksi 2020 çalışmasına göre OECD ülkelerinin kadın istihdamı oranında İsveç'i yakalaması durumunda, OECD ülkelerinin GSYİH'si 6 trilyon ABD Doları'nın üzerinde artabilir. Raporda teknoloji ve otomasyonun işleri üzerindeki yıkıcı etkileri karşısında kadınların gittikçe daha savunmasız hale geldiği de ele alınıyor.

%15

OECD ülkelerindeki cinsiyete dayalı ortalama ücret eşitsizliği

%30

G7 ülkelerindeki teknoloji sektöründeki ortalama kadın istihdamı oranı

2

TRİLYON \$
Cinsiyete dayalı ücret eşitsizliği farkının kapanması sonucu OECD ülkelerindeki çalışan kadınların gelirlerine yapacağı katkı

NING

WORLD
ECONOMY
GROWTH

NEWS

MESSAGE

WORLD

Danışmanlık ve vergi hizmetleri alanında dünyanın önde gelen şirketlerinden PwC'nin hazırladığı Çalışma Hayatında Kadınlar Endeksi 2020'nin sonuçlarına göre OECD ülkelerinin kadın istihdamı oranında İsveç'i yakalaması durumunda, OECD ülkelerinin GSYİH'si 6 trilyon ABD Doları'nın üzerinde artabilir.

Bu yılki rapor, teknolojinin kadınlar için iş yerinde yarattığı fırsatlara ve zorluklara odaklanıyor. Kadınların hızla büyüyen teknoloji sektöründeki fırsatlardan nasıl yararlandığının keşfedildiği çalışmada, diğer yandan teknoloji ve otomasyonun işleri üzerindeki yıkıcı etkileri karşısında kadınların gittikçe daha savunmasız hale geldiği de ele alınıyor.

OECD ülkelerinde teknoloji sebebiyle iş kayıplarından kadınların daha az etkilenmesi beklenirken, iş gücüne ihtiyaç duyulacak yeni iş kollarındaysa erkekler daha fazla rol alacak.

OECD ülkelerinde yeni teknolojilerin ortaya çıkması sonucunda kazanan ve kaybedenlerin olması ve kadın istihdamı üzerindeki net etkinin ülkeden ülkeye değişiklik göstereceği ifade ediliyor. Sağlık ve sosyal bakım ile eğitim sektörlerindeki teknoloji sebebiyle kadın istihdamı açısından net fayda (Sırasıyla yüzde 3 ve yüzde 6) elde edilmesi bekleniyor.

Bununla birlikte toptan ve perakende ticarete, imalatta ve diğer hizmet sektörlerinde kadın istihdam oranlarının teknoloji ve otomasyon sebebiyle düşüş göstere-

G7 ülkelerindeki kadınlar teknoloji sektöründe temsil edilmiyor

%30

Teknoloji sektöründeki kadın istihdam oranı

%18

Cinsiyete dayalı ortalama ücret eşitsizliği

5'te 1

Bilgi ve iletişim teknolojisi mezunu kadınların oranı

%23

Kadınların Teknoloji, medya ve telekomünikasyon sektörlerinde yönetim kurulu üyesi olma oranı

Kaynak: PwC, Çalışma Hayatında Kadınlar Endeksi 2020

#WomenInWork

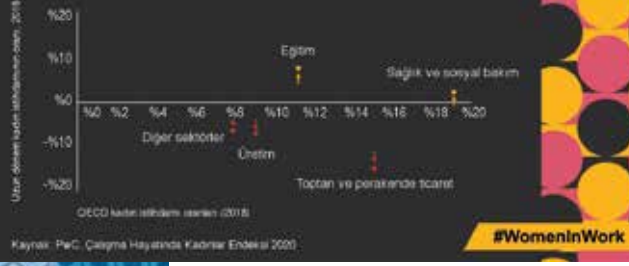
bilir. Hali hazırda kadın istihdamının yüzde 30'unu oluşturan bu sektörlerdeki net istihdam kaybının yüzde 10 ila yüzde 20 arasında olması tahmin ediliyor.

Eskisine oranla daha fazla kadın, ba-

Kadınların Teknolojideki Yeri Endeksi sıralaması (G7 Ülkelerini Kapsiyor)

1. Kanada
2. Fransa
3. Amerika Birleşik Devletleri
4. Almanya
5. İngiltere
6. İtalya
7. Japonya

Teknolojinin OECD ülkelerindeki kadın istihdamına etkisi

ücret eşitsizliği ise tüm sektörlerdeki G7 ortalamasının üzerinde.

Devletlerin, eğitimcilerin ve işverenlerin kadınların iş dünyasındaki konumlarını iyileştirmek için yapmaları gereken şeyler var. Özellikle teknoloji şirketleri, kadınlar için daha fazla fırsat yaratacak aksiyonlar alabilir ve sektörde daha fazla kadının yer almasını sağlayabilir.

İş gücüne en düşük katılım oranı Türkiye'de

PwC Türkiye, İnsan Yönetimi ve Organizasyon Danışmanlığı Şirket Ortağı Bilgütay Yaşar çalışmanın sonuçlarıyla ilgili olarak şunları söyledi: "OECD ülkelerine baktığımızda kadınların iş gücüne katılım oranının en düşük olduğu ülkenin Türkiye olduğunu görüyoruz. Türkiye nüfusunun yaklaşık yarısını kadınlar oluştururken, iş gücüne katılımlarının artması, ülkemizin ekonomik kalkınmasına sağlayacağı katkı açısından hayati önem taşıyor. Buna rağmen, 2017 yılında ülkemizde kadın istihdam oranı (Yüzde 28,9) ile erkek istihdam oranının yarısından az (Yüzde 65,6) gerçekleşti. Bir diğer önemli faktör, cinsiyete dayalı ücret eşitsizliği. İstatistiklere göre tüm eğitim seviyelerindeki kadınlar aynı eğitim seviyesine sahip erkeklerden daha düşük ücret alıyor. Ayrıca, kadınlar iş hayatında belli bir seviyeye kadar yükselip, sonrasında "cam tavan" diye ifade edilen engellere takılıyor. Bunun sonucunda kadın istihdamında yönetici kadın oranımız da alt seviyelerde. Bu eşitsizlik ve engellere yönelik tedbirler gerek devlet gerekse şirketler tarafından alınmalı."

Teknoloji sektöründe kadınların potansiyelinin ortaya çıkarılmasını sağlayacak dört adım şöyle:

1. TEKNOLOJİK BECERİLERE SAHİP KADINLARIN EĞİTİLMESİ:

Teknoloji sektöründe kadınların daha az yer almasının en önemli sebeplerinden biri az sayıda kadının STEM alanında eğitim alması. Şirketler, eğitim kurumları ile iş birliği kurarak öğrencilerin teknoloji alanında kariyere sahip olmalarını teşvik edebilir.

2. KADINLARI TEKNOLOJİ SEKTÖRÜNE ÇEKME:

Kadınların oranını artırmak ve cinsiyet kalıplarını yıkmak için teknoloji sektöründe daha fazla kadın istihdam etmek hayati öneme sahip. Bunun için şirketler, marka ve iş ilanlarının cinsiyet ayrımı yapmamasını ve işe alımlarda kadın ve erkek sayısının dengeli olmasını sağlayabilir.

3. KAPSAYICI İŞ YERİ KÜLTÜRÜNÜN TEŞVİK EDİLMESİ:

Mevcut iş gücü içinde kadınları desteklemek ve kadınları iş yerine çekmek için ayrıştırmayan bir iş yeri ortamı olması şarttır. Şirketler, kariyer planlamasını desteklemek için mentorluk programları ve networking grupları gibi girişimleri uygulayabilir.

4. GELİŞİM FIRSATLARI OLUŞTURMA:

Teknoloji sektöründe kıdemli kadın çalışanların olmamasının sebeplerinden biri de liderlik ve gelişim fırsatlarının eksikliğidir. Şirketler eğitime odaklanarak hem kadınların teknoloji sektöründe daha fazla yer almalarını hem de sektörde ilerlemelerini sağlayabilir.

İş Hayatında Kadınlar Endeksi Sıralaması – İlk 10 (33 OECD ülkesini kapsıyor)

1. İzlanda
2. İsveç
3. Slovenya
4. Yeni Zelanda
5. Lüksemburg
6. Norveç
7. Danimarka
8. Polonya
9. Finlandiya
10. Belçika

şarılı bir kariyer için hızla gelişen teknoloji sektörünü tercih ediyor. Buna rağmen kadınlar teknoloji sektöründe hâlâ erkeklere oranla çok daha az orana sahip. Sektöre girmek ve sektörde kalmak için kadınları birçok zorluk bekliyor.

Teknoloji sektöründe kadınlar için fırsatlar ve zorluklar

G7 ülkelerinde teknoloji sektöründe kadınların ne oranda temsil edildiğini değerlendiren Teknolojide Kadın Endeksi'ne göre bilgi ve iletişim teknolojisi mezunu, teknoloji sektöründe çalışan ve teknoloji, medya ve telekomünikasyon sektörlerinde yönetim kurulu üyesi olan kadınların ortalama payı yüzde 30'un altında. Teknoloji sektöründeki cinsiyete dayalı ortalama

AB'NİN COVID-19 İLE İMTİHANI VE TÜRKİYE İLE İLİŞKİLERİNE ETKİSİ

HAZIRLAYAN:
NİLGÜN ARISAN ERALP
TEPAV
AB ÇALIŞMALARI MERKEZİ DİREKTÖRÜ

Türkiye, başta İtalya ve İspanya olmak üzere bazı üye devletlere tıbbi ve kişisel koruyucu malzeme göndererek bir diplomasi hamlesinde bulundu. Her ne kadar Türkiye'nin diplomasi girişimi söz konusu üye devlet halkları tarafından minnetle karşılanırsa da bunların Türkiye ve AB arasındaki ilişkilerde kayda değer bir gelişmeye yol açacağı düşünülüyor.

Covid-19 yayılma hızı, kapsayıcılığı ve yıkıcılığı ile tüm dünyayı olduğu gibi Avrupa Birliği'ni (AB) de AB üye devletlerini de çok hazırlıksız yakaladı. Bilinemeyen ve gidişatı öngörülemez korona zaman zaman "geçici bir global güç" olarak da yorumlanmakta. 9 Mayıs'ta Schuman Deklarasyonu'nun 70. yılını kutlayan AB ikinci Dünya Savaşı'ndan beri yaşadığı en büyük krizi yaşıyor. Avrupa bütünleşmesini özellikle yıkıcı savaşlara son vermek için kömür ve çelik sanayilerini tek bir çatı altına birleştirerek başlatan Deklarasyon'un 70. Yılı savaşıyla ilgili olmayan ama benzer yıkıcılıkta bir virüsle mücadele edildiği bir döneme denk geldi. Dünyanın çok büyük bir bölümünde, ülkelerin kendi içinde bile serbest dolaşımın ciddi bir şekilde sınırlandırılmasına, sağlık sistemleri üstünde ciddi bir baskıya ve ciddi ekonomik sorunlara neden olan pandemi, AB'yi de aynı şekilde etkiledi. Üstelik AB nasıl başa çıkılacağı hala belli olmayan bu krize, 2005 yılındaki Anayasa krizinden sonra yaşadığı ve henüz tam anlamıyla çözümlenmemiş krizlerden (Euro ve mülteciler krizleri) zayıf düşmüş şekilde yakalandı. AB üye devletlerinde korona yüzünden 1 milyondan fazla vaka ve 100.000 civarında ölüm görüldü.

AB'yi ve AB tarihini derinlemesine bilmeyen kişiler tarafından bu durum "AB şimdi dağılıyor" şeklinde yorumlandı, hatta öyle ki en iyi AB uzmanlarından biri olan Charles Grant, Covid-19'un AB'nin sendelemesini isteyenlere umut verdiğini ifade etti. AB'nin Korona sürecinde neleri başarıp neleri başaramadığını görebilmek için konuya daha dikkatli ve daha derinlikli yaklaşılması gerekmektedir.

AB nasıl harekete geçti?

AB'nin Korona ile mücadelesini değerlendirirken adil olunması için sağlık politikasının üye devletlerin yetkisine bırakılmış bir politika olduğunu bilerek, üye devletler ve AB kurumları arasında bir ayırım yapılması gerekir. Birlik içinde dayanışma ilkesinin özellikle başlangıçta ciddi bir yara almasının arkasındaki etkenin "Birliğin yapı ve işleyişindeki eksiklikten mi, yoksa üye devletlerin irade ve kapasite eksikliğinden mi" kaynaklandığı sorgulanmalıdır.

AB kurumları, sağlık politikası konusunda yetkiye sahip değildiler, bu konuda

bir deneyimleri yoktur ve ellerinde son yıllarda oluşturulan bir takım mekanizmalar olmasına rağmen bunlar sınırlı şekilde kullanılabilmiştir.

AB'de Covid-19'dan önce ve en ağır şekilde etkilenen iki üye devlet İtalya ve İspanya oldu. Avrupa Komisyonu'nun bu ülkelere yardım için elindeki mekanizmalardan Avrupa Sivil Koruma Mekanizması'nı çalıştırmak istemesine ve İtalya'nın yardım çağrılarına rağmen ulusal koruma reflexleri baskın çıkan üye devletlerin, başta Almanya ve Fransa olmak üzere Schengen sisteminin Mart ayında geçici olarak askıya alınması sonucu sınırlarını kapatmaları ve ilaç ve tıbbi malzeme ihracatını yasaklamaları, bu mekanizmayı geçersiz kıldı.

Ancak kısa bir süre içinde Avrupa Parlamentosu'ndaki bazı parti gruplarının çağruları, Avrupa Komisyonu'nun girişimleri ve en sonunda Angela Merkel liderliğindeki Almanya'nın konunun insani boyutunu idrak etmesi sonucunda AB ve AB üye devletleri harekete geçtiler.

Covid-19 ve etkileri ile mücadelede en önemli gelişme 18 Mart 2020 tarihinde Avrupa Merkez Bankası'nın (AMB), bir AB kurumu olarak, bazı üye devletlerin itirazına rağmen, "Pandemi Acil Satın Alma Programı" kapsamında üye devletlerden

750 milyar Euro'luk tahvil satın almaya başlayacağını açıklamıştı. Avrupa Merkez Bankası'nın bu çıkışı 2012 yılında o dönemin AMB başkanı Mario Draghi'nin "Euro'yu kurtarmak için yetkimiz dahilinde elimizden ne gelirse yapacağız" çıkışını ve zor durumdaki ülkelerin tahvillerini almaya başlamasını hatırlattı. Bu çıkış Euro krizinin büyük ölçüde çözümlenmesinde önemli rol oynamıştı. Şimdi de AMB Başkanı Christian Lagarde, bu geniş kapsamlı tahvil alımının yasal dayanağını sorgulayan Alman Anayasa Mahkemesi'ne, bağımsız bir AB kurumu olarak bir tek Avrupa Parlamentosu tarafından sorgulanabileceklerini, yetkileri dahilinde bu programa devam edeceklerini belirtmişti.

Almanya, Hollanda, Avusturya fonun hibe olmasına karşı çıktı

Bu dönemde bir başka somut adım 9 Nisan 2020 tarihinde Euro grubu olarak adlandırılan ve Ekonomik ve Parasal Birlik içinde yer alan 19 AB üye devletinin maliye

bakanlarının yaptığı toplantıda 500 milyar Euro'luk bir acil eylem planı konusunda harekete geçmeleri oldu. Bu plan kapsamında üye devletlerin, Avrupa Yatırım Bankası'ndan 200 milyar Euro'luk kredi alabilmeleri, işsizlik ödemeleri için 100 milyar Euro fon olanağına kavuşmaları ve sağlık alanındaki harcamaları için Avrupa İstikrar Mekanizması'ndan (AİM) milli gelirlerinin yüzde 2' sine kadar koşulsuz borçlanabilmeleri öngörülüyordu.

14 Nisan 2020'de Avrupa Birliği Konseyi AB'nin 2020 bütçesinde yaptığı bir değişiklikte 3.1 milyar Euro'luk bir bölümü koronavirüs ile mücadeleye ayırdı.

Bu arada Avrupa Komisyonu Euro bölgesindeki üye devletlerin AİM kapsamında uymak zorunda oldukları mali kuralları ve tüm üye devletlerin AB devlet yardımları ilkelerine uyma zorunluluğu konusundaki katı tutumunu da gevşetti. Ayrıca Komisyon üye ülkelere temin edilmek üzere tıbbi malzeme ve kişisel koruyucu ekipmanların stoklamasını yapmaya da karar verdi. Ko-

misyon bünyesinde sağlıklı ilgili mekanizmaları da çalıştırmaya başlamış, hatta AB'den ayrılan Birleşik Krallık bu dönemde Avrupa Pandemi Erken Uyarı ve Müdahale Sistemi'ne tekrar dahil olabilmek şaşırtıcı bir girişimde bulunmuştur.

23 Nisan 2020'de bir video-konferans aracılığı ile bir araya gelen AB liderleri, miktarı ve kredi/hibe bileşimi Avrupa Komisyonu tarafından önerilecek bir "kurtarma fonu"nun oluşturulmasına ve 2021-2027 yıllarını kapsayacak AB bütçesinden kaynak sağlanmasına karar vermişlerdir. İspanya'nın özellikle talep ettiği ve önemli bir bölümünün hibe olmasını istediği bu fon için Avrupa Komisyonu 1.5 trilyon Euro gibi bir miktar düşünmektedir. Her ne kadar Almanya, Hollanda, Avusturya gibi ülkeler bu fonun hibe olmasına karşı çıksalar da son zamanlarda Almanya'da krizin insani bir kriz ve söz konusu olanın insan hayatı olması nedeniyle hava değişmektedir.

AB kurumlarının uluslar üstü niteliklerini kullanarak harekete geçmelerinin yanı sıra üye devletler de dayanışma ilkesinin değerini yeniden keşfetmeye başlamışlardır. Almanya ve Fransa başta olmak üzere üye devletler İtalya ve İspanya'ya sağlık çalışanı tıbbi malzeme göndermeye başlamış, bu ülkelerin durumu kritik olan hastalarını kapasiteleri yeterli olan hastanelerine kabul etmeye başlamışlardır. AB üye devletleri adına Avrupa Komisyonu başkanı Ursula Von der Leyen İtalya'dan özür dilemişse de AB'nin İtalya'daki imajının düzelmesi zaman alacaktır.

Virüs ile mücadelede eksik kalanlar ve riskler

Korona ile mücadelede ve etkilerinin giderilmesinde Fransa'nın da dahil olduğu bazı üye devletler AB adına "corona tahvilleri" çıkarılarak, ortak bir borçlanmaya gidilmesini talep etmiş, üye devletlerin bu tahviller aracılığı ile borçlanmasına da AB'nin kefil olmasını istemişlerse de Hollanda ve Almanya'nın başını çektiği bazı üye devletler ise kırılğan ekonomilere sahip üye devletlerin borçlarının üstlenilmesinin bu aşamada kendi ülkeleri açısından çok riskli olacağını söylemişlerdir. Bu düşüncelerinin arkasında kamuoylarının bu tür bir ortak borçlanmaya itiraz edeceği kaygısı yatmaktadır. Her ne kadar Merkel liderliğindeki Almanya'nın gene çözülmesi

gerek sorunun insani niteliği nedeni ile bu tutumunu bir miktar esneteceği söylenebilir, ortak borçlanma AB'de ekonomik ve parasal birliği destekleyecek bir mali birlik olmadan mümkün gözükmemektedir. Mali birlik de birçok ülke tarafından siyasi birlik ile özdeşleştirildiğinden gerçekleşmesi en azından kısa ve orta vadede zor olacaktır.

Korona ile mücadelede alınan önlemlerin riskli bir yanı da bu süreci kolaylaştırmak için sınır kontrolleri, devlet yardımları ve AİM'in mali kurallarına uyum gibi politika alanlarında yetkilerin üye devletlere geri verilmiş olmasıdır. Özellikle devlet yardımları alanında AB kurallarının şu anda geçerli olmaması AB iç pazarı için gerekli olan adil bir ticaret sistemini zedelemiştir. AB'nin Brexit anlaşması müzakerelerinde Birleşik Krallık'dan sağlıklı ve adil bir ticarete yönelik bir anlaşma için Birliğin devlet yardımlara uyumunu zorunlu tuttuğu dikkate alındığında bu alandaki gevşemenin Brexit anlaşması müzakerelerine de yansımaları beklenmektedir. Ayrıca corona nedeni ile ekonomileri ciddi zarar gören üye devletlerin kendilerine geri verilen yetkilerden ne zaman ve nasıl vazgeçecekleri belli değildir.

Korona krizinin istihdama vurduğu büyük darbenin kriz sürecinde ve kriz sonrasında giderilmeye çalışılacağı kesin olduğundan buna yönelik çabaların AB'nin kriz sonrasında ağırlık vereceği ekolojik dönüşüm politikalarını riske atma olasılığı da vardır. AB'de ciddi istihdam sağlayan sanayiler olan çimento, plastik ve otomotiv sanayileri en azından bir süre istihdama ağırlık vererek ekolojik dönüşümü sınırlı kaynak ayırmak isteyeceklerdir.

AB'nin mücadelesinin genel değerlendirmesi

AB'nin Covid-19 ile mücadelesi konusunda süreç devam ettiğinden şu anda nihai bir değerlendirme yapmak zordur. AB'nin bu mücadelede geç kaldığı ve üye devletler arasındaki dayanışma ilkesinin zedelendiği bir gerçek. Her ne kadar ülkeler dayanışma ilkesine sağlık alanında tekrar uymaya başladılarsa da, ortak borçlanma konusunda ülkelerin ve halkların isteksiz olması henüz tam anlamıyla bir "Avrupa kimliği"nin özümsemediğini gösteriyor. Ancak bundan dolayı, AB bitti, AB bu sefer dağılacak gibi değerlendirmeler yapmak da yanlış.

Aralarında Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Birleşik Krallık gibi ülkelerin de bulunduğu birçok ülkenin korona sürecine hazırlıksız yakalandığı ve önlem almakta geç kaldığı düşünülürse, ABD'de farklı eyaletlerin farklı politikalar uyguladığı, başkan Donald Trump'ın bazı eyaletlerin politikalarının uygulanmasını engellediği hatırlanırsa ve Türkiye'de Covid-19 ile mücadele sürecinde halka yardım konusunda merkezi yönetim ile yerel yönetimler arasındaki gerginlik dikkate alınır, 27 üye devletten oluşan ve Birlik çapında bir sağlık politikasına sahip olmayan AB'ye haksız yere aşırı yüklenildiği ortaya çıkar.

AB bu krizden de geçmiş bazı krizlerden olduğu gibi yeni bir ortak politika üretebilecek midir? Sağlık alanında bulunan ortak mekanizmalar, ayrıca AB'nin tıbbi malzeme ve ilaç konusunda başta Çin ve Hindistan olmak üzere dışa bağımlılığını kırmak için zorunlu olan ortak araştırma programları, sağlık alanının da artık bir ortak politika haline gelmesi olasılığını artırmıştır. Ancak yeni bir ortak politika AB

Antlaşmalarında değişiklik gerektirdiğinden, bu değişiklik için de üye devletlerde uzun bir onay (ve bazılarında referandum) süreci zorunlu olduğundan kısa vadede bu olası gözükmemektedir.

Üye devletlerin zor durumlarda ortak borçlanmaya gitmeleri için gerekli olan mali birlik de gerek siyasi birlik ile özdeşleştirilmesinden, gerekse aynı onay süreci onun içinde zorunlu ve hatta daha zor olacağından kısa ve orta vadede beklenmemelidir.

Ancak belirgin olan bir husus varsa AB üye devletlerinin bu krizden tek başına çıkamalarının mümkün olmadığı ancak çabalarını birleştirerek ve AB kurumları ile birlikte çalışarak, "daha fazla ve farklı Avrupa" ile içinde buldukları mücadelede başarılı olabilecekleridir. Bu kriz bize hiçbir ülkenin, ne kadar zengin, ne kadar varlıklı, teknolojik açıdan ne kadar gelişmiş olursa olsun tek başına bu mücadeleden başarılı çıkamayacağını göstermiştir. Covid-19 gibi çok tehlikeli bir pandemi ile mücadele uluslar üstü mekanizmaların devreye gireceği,

çok taraflı bir yönetim gerektirmektedir ki her ne kadar eksikleri olursa olsun şu anda dünyada böylesi bir yönetime tek örnek AB'dir. AB ayrıca Covid-19 ile kendi içinde mücadele ederken özellikle Afrika'daki komşu ülkelerin mücadelelerine destek olmak için de acil sağlık sorunlarını çözmek, sağlık sistemlerini geliştirmek ve ekonomik ve sosyal sorunların giderilmesine mümkün olduğunca katkıda bulunmak için Nisan ayı başında "Avrupa Takımı" başlığı altında 20 milyar Euro ayırmıştır. Birliğin bu açıdan da örnek alınması gerektiği düşünülmektedir.

Türkiye'nin yardımları ilişkilere olumlu yansır mı?

Korona ile mücadelenin başında AB üye devletleri bireysel politikalar izler ve dayanışma ilkesine saygı göstermezken, Türkiye başta İtalya ve İspanya olmak üzere bazı üye devletlere tıbbi ve kişisel koruyucu malzeme göndererek bir diploması hamlesinde bulunmuştur. Ayrıca Türkiye'nin korona vakalarının tedavisinde gösterdiği başarı da sağlık sistemi hakkında Avrupa'da olumlu değerlendirmelerin yapılmasına neden olmuştur.

Her ne kadar Türkiye'nin diploması girişi söz konusu üye devlet halkları tarafından minnetle karşılanırsa ve sağlık sisteminin korona hastalarının tedavisinde gösterdiği başarı dikkat çekse de bunların Türkiye ve AB arasındaki ilişkilerde kayda değer bir gelişmeye yol açacağı düşünülmemektedir. Covid-19 virüsü krizi başlamadan tam önce Suriye'de güvenli bölge oluşumu ve mülteciler için yardım talebinde bulunan Türkiye'nin sınırlarını açarak mülteci ve düzensiz göçmenlerin AB sınırlarına yığılması ve AB sınırlarında Cenevre sözleşmesi ile çelişen sert muamele ile karşılaşmaları taraflar arasındaki güven krizini daha da derinleştirmişti. Ancak tüm dünyayı etkileyen pandemi nedeniyle bu kriz de dahil olmak üzere tüm sorunlar tabiri caizse buzdolabına kaldırılmıştır.

Korona ile mücadele sürecinde bu güven krizini giderecek somut bir gelişme olmasa da AB'deki bazı tartışmalar, ilişkilerde yeni işbirliği alanlarının olabileceğini konusunda beklentilere neler olmuştur.

AB'nin Covid-19 ile mücadele sürecinde gündeme önemli bir konuda tedarik zincirleridir. AB bu mücadele sürecinde

temininde zorluk çektiği malzemelerinin yarattığı zorlukların da etkisiyle artık Çin ve genel olarak Asya'yı da kapsayan global tedarik zincirleri yerine, yakın bölgelerde bulunan, güvenilir ticaret ve sağlık politikalarına sahip olan ülkelerle bölgesel tedarik zincirleri kurma, bazı üretim alanlarını bu ülkelere kaydırmak istemektedir.

AB'nin bu yöndeki isteğinin potansiyel olarak Türkiye için, özellikle de ciddi ekonomik zorluklar yaşandığı bu dönemde önemli bir avantaj olacağı kesindir. Türkiye tedarik zincirleri konum değiştirirken, üretim alanları kaydırılırken yatırımlar açısından ekonomik ve teknik açıdan ideal bir ülke olarak gözükmektedir. Ancak, AB'nin başta hukukun üstünlüğü ve iyi yönetim olmak üzere, diğer evrensel ilkeleri de içselleştiren bir reform sürecine dönülmeden bazı üretim alanlarını Türkiye'ye kaydırmayı düşünmesi mümkün gözükmemektedir. Bu nedenle tedarik zincirlerinin yeni konumu olarak Merkezi ve Doğu Avrupa ülkelerinin düşünüleceği daha akla yakın gelmektedir. AB'nin bu konuda kendi içindeki tartışmalarında Afrika ülkeleri bile gündeme gelmektedir, ancak henüz Türki-

ye'den söz edilmemiştir.

Karşılıklı güvenin yeniden tesisi zorunlu gözüküyor

Gümrük Birliği'nin güncellenmesi tartışmalarında AB liderlerinin söz konusu güncelleştirmeye yönelik müzakereler için Avrupa Komisyonu'na yetki vermediği ve 2018 yılında başta hukukun üstünlüğü vb. gibi temel haklar konusunda ciddi bir ilerleme görülmeden söz konusu müzakerelerin başlamasının mümkün olmadığını belirttikleri hatırlandığında, aynı koşulların Türkiye ile kurulacak tedarik zincirleri için de öne sürülecek olması kuvvetle muhtemeldir. Türkiye bu günlerde, en yetkili makam olan Cumhurbaşkanı'nın 9 Mayıs 2020 AB Günü mesajında da belirttiği gibi tarafların içinde buldukları ortak krizin AB ile ilişkileri canlandırması için bir fırsat oluşturacağı beklentisi içinde olsa dahi, ilişkilerde ekonomik alanda bile somut bir ilerleme kaydedilmesi için taraflar arasında karşılıklı güvenin yeniden tesisi zorunlu gözükmemektedir.

TEPAV'ın internet sitesinden alınmıştır.

